

Հայկական գիտահետազոտական հանգույց Armenian Research & Academic Repository

Սույն աշխատանքն արտոնագրված է «Ստեղծագործական համայնքներ
ոչ առևտրային իրավասություն 3.0» արտոնագրով

This work is licensed under a **Creative Commons Attribution-NonCommercial
3.0 Unported** (CC BY-NC 3.0) license.

Դու կարող ես.

պատճենել և տարածել նյութը ցանկացած ձևաչափով կամ կրիչով
ձևափոխել կամ օգտագործել առկա նյութը ստեղծելու համար նորը

You are free to:

Share — copy and redistribute the material in any medium or format

Adapt — remix, transform, and build upon the material

13

ՊԱՇՏՈՆԱԿԱՆ

ՀՐԱՏԱՐԱԿՈՒԹԻՒՆ ԳԼԽԱՒՈՐ ՇՏԱԲԻ

.....

ԿԱՐԳԱՊԱՀՈՒԹԵԱՆ

ԿԱՆՈՆԱԳԻՐԻ

.....

Ե Ր Ե Ի Ա Ն

Էլեքտրո. տպարան «Ուրարտի»

1920 թ.

1192
103

ՊԱՇՏՈՆԱԿԱՆ

ՄԱՐԱԿՈՒԹԻՒՆ ԳԼԽԱՒՈՐ ՇՏԱԲԻ

ԿԱՐԳԱՊԱՀՈՒԹԵԱՆ

ԿԱՆՈՆԱԳԻՐԻ

(Հայ — Ռուս բառացուցակով)

1006
1967
26761

Ե Ր Ե Ի Ա Ն

ԷԼԵԿՏՐՈՆԱԿԱՆ «ՌԵՍՊՈՂԻՏ»

103 - Uh 9-72

ՅԱՌԱՋԱՐԱՆ

Սոյն կանոնադրերը մասամբ թարգմանւած է առաջ-
կան նոյնանուն կանոնադրից, մասամբ Հայ Սղգ.
Խորհրդի 1918 թվի հրատարակած «Дисциплинарный
уставъ Армянскаго войска» կանոնադրից, որը իւր
կողմից փոփոխութիւններով մի ոչ ամբողջական թա-
րգմանութիւն է առաջկան նոյն կանոնադրի: Թարգ-
մանութիւնից առաջ, Ռազմական Նախարարի հրամա-
նով, գլխավոր Շտաբում կազմւած մի յանձնաժողով,
գործադիր Բաղրամեանի նախագահութեամբ յիշեալ
երկու կանոնադրից, փոփոխութիւններով և կըր-
ճատումներով կազմել է սոյն կանոնադրի առաւել-
նը: Թարգմանութիւնը կառարել է փոխ տեղակալ
Գրիգոր Տէր-Յովսէփեանը, վերջին գլուխը պատուոյ
դատարանը՝ Երևանի համալսարանի դոցենտ զ-ր Մ.
Սրեգեանը: Ամբողջ թարգմանութիւնը կարդացել է
բնագրի իւր բաղդատելով, ուղղել է յանձնախմբի
մէջ նախագահութեամբ գնդապետ Պետր. Աթաջեանի
և մասնակցութեամբ բացի յիշեալ անձերից, փոխ գլու-
խապետ Դաւիթա Մելիք Զարութիւնեանի, տեղակալ
Եղիշէ Այվազեանի և փոխտար Մանասէր Մանասէր-
եանի:

Յ Ա Ն Կ

- Գլուխ I Ըստհանուր դրուածիւններ, յօդ. 1-7
- » II Կարգապահական պանցանքներ և պատիժներ, յօդ. 8-12
- » III Զնւորներին տրւելիք կարգապահական պատիժները յօդ. 13-18
- » IV Պետերի իշխանութեան աստիճանը կարգապահական պատիժների ենթարկելու վերաբերմամբ յօդ. 19-27
- » V Սպաներին և զօրական աստիճանաւորներին տրւած կարգապահական պատիժները, յօդ. 28-30
- » VI Պետերի իշխանութեան աստիճանը սպաներին և զօրական աստիճանաւորներին կարգապահական պատիժների ենթարկելու վերաբերմամբ, յօդ. 31-39
- » VII Զօրական պետերի իշխանութեան աստիճանը կարգապահական պատիժներ տալու վերաբերմամբ յատուկ դէպքերում, յօդ. 40-43
- » VIII Կարգապահական պատիժներ տալու կալվքը, յօդ. 44-62
- » IX Կարգապահական պատիժներն ի կատար տնելու կարգը յօդ. 63-74
- » X Պատժւածների դասը, յօդ. 75-80
- » XI Պատիժների մատեան, յօդ. 81-89
- » XII Գանգատներ, յօդ. 90-103
- » XIII Վարչական կարգով սրբշիլի դրամական տուժերի մասին, յօդ. 104-106
- » XIV Գանալի դատարան, յօդ. 107-153

ՀԱՅԱՍՏԱՆԻ ՀԱՆՐԱՊԵՏՈՒԹՅԱՆ ԱՆՍԵՐԱԿԱՆ ԳՐԱԴԱՐԱՆ

ԳՐԱԴԱՐԱՆԻ ԱՌԱՋԻՆ.

Ընդհանուր դրույթներ:

1. Զինւորական կարգապահութիւնը զինւորական ծառայութեան հիմքն է:

Զինւորական կարգապահութիւնը զինւորական օրէնքներով առաջադրւած կանոնները խստիւ և ճշտիւ պահելն է: Ուստի դա պարտաւորեցնում է առանց առարկոյ թեան, ճշտիւ կատարել իշխանութեան պատէրները, խստիւ պահպանել տառիճանայարգութիւնը, իրեն յանձնւած խմբում կարգ պահել, բարեխղճութեամբ կատարել ծառայութեան պարտականութիւնները, և անպատիժ չթողնել ստորադրեաների յանցանքներն ու դանցառութիւնները:

2. Երբ ստորադրեալն առանց առարկոյ թեան կատարում է պետի պատէրները, այն ժամանակ պետն է միայն պատասխանաւոր իր պատէրի հետեանքների համար: Ակներև յան.

ցական հրամանները ենթակայ չեն կատարման։
Այդպիսի հրամաններ կատարողները պատաս-
խանատու են իրենց արարքի համար։

Ծանոթութիւն. Ստացած պատւէրը կատարող զին-
ւորականը, եթէ մի նոր պատւէր է ստանում, որ նրան
խանգարում է նախորդ պատւէրի կատարումն աւար-
տել, նա պարտաւոր է այդ մասին ղեկուցել երկ-
րորդ պատւէրը տւող անձին և ապա գործել այնպէս,
ինչպէս նորից կհրամայւի։ Այդ դէպքում, նա պա-
տասխանատու չէ հետեւանքների համար, և ամբողջ
պատասխանատու թիւնն ընկնում է այն անձի վրայ,
որը երկրորդ անգամ պատւէր է տւել առաջին չկա-
տարւած պատւէրի մասին իրեն ղեկուցելուց յետոյ։

3. Աստիճանայարգութիւնը պարտաւորեց-
նում է կրտսերին, թէ ծառայութեան ժամա-
նակ և թէ ծառայութիւնից դուրս, հարկաւոր
յարգանք ցոյց տալ ոչ միայն պետին, այլ և
աստիճանով աւագին։

4. Ծառայութեան օգուտը պետից պահան-
ջում է զինւորական կարգապահութիւնը և կա-
նոնները պահել խմբի մէջ։ Նրա հետ միասին՝
ծառայութեան օգուտը պարտաւորեցնում է
նրան արդարամիտ լինել իր ստորագրեալների
հետ ունեցած յարաբերութիւնների մէջ, հայ-

բարձր հոգ տանել իրեն յանձնւած խմբի բարե-
լաւ վիճակի մասին, վերահասու լինել իր ստո-
րագրեալների կարիքներին, հարկաւոր դէպքում
լինել նրանց խորհրդատուն ու առաջնորդը, խու-
սափել ամեն անտեղի խստութիւնից, որ ծա-
ռայութեան պահանջներից չի առաջ գալիս,
նոյնպէս և իւրաքանչիւր սպայի և զինւորի
մէջ զարգացնել և պահպանել զիտակցութիւն
զինւորի վսեմ նշանակութեան մասին որ կոչ-
ւած է հայրենիքը արտաքին և ներքին թշնա-
միներից պաշտպանելու:

5. Հասարակական անդորրութեան խախտման,
ակներև անհնազանդութեան և խռովութեան
դէպքերում, պետք պարտական է իրենց պաշտ-
քը չ'լատարողներին հնազանդեցնել ոյժով կամ
զէնքով և իրենից կախւած բոլոր միջոցները
ձեռք տունել անկարգութիւնները դադարեցնելու
համար: Ամեն մի զինւորական, առանց կոչման
և աստիճանի խտրութեան, պարտաւոր է պի-
տին աջակցել անհնազանդներին զսպելու համար:

6. Պետք հետևանքների համար պատասխանա-
տըւութեան ենթակայ չէ, երբ նա ստիպւած է

լինում ոյժ կամ զէնք Գործադրել կարգ ու կանոնը վերականգնելու, կամ պարտքը կատարելիս իրեն ընդհմացողին ճնշելու համար:

Այդպիսի արտակարգ դէպքերի մասին պետք պարտաւոր է անյապաղ յայտնել վերադասութեան կարգով արած կարգադրութեան կանոնաւորութիւնը ստուգելու և, եթէ հարկաւոր լինի, հետագայ միջոցները ձեռք առնելու համար:

7. Այս կանոնագիրքը կիրառւում է ընդհանրապէս զօրքի բոլոր տեսակների շարային մասերում. նկատի ունենալով, որ վաշտապետներին համապատասխան են հեծելավաշտերի պետերը և հրետազօրի մարտկոցների ու հրետազօրի կրանքների աւագ սպաները, իսկ զումարտապետներին՝ հրետազօրի բաժնեակի կազմի մէջ մտնող մարտկոցների պետերը:

Գործավարութեան ժամանակ կարգապահական պատիժներ դնելու վերաբերմամբ՝ հեծելավաշտերը, մարտկոցները, հրետազօրի կրանքները, առանձին խմբերը և զօրական իշխանութեան վարչութիւնները հաւասար են վաշտին, բայց վարչութիւնների մէջ, բացի այդ, պահ-

ուում են սպանելի և զօրական աստիճանաւոր-
ների այբբենական մատեանները:

ԳԼՈՒԽ ԵՐԿՐՈՐԴ.

Կարգապահական յանցանքներ և պատիժներ.

8. Կարգապահական պատիժը այն պատիժն է, որ պետն իր իշխանութեամբ, առանց դատարանի է տալիս:

9. Կարգապահական պատիժներին ենթակայ են, ընդհանրապէս, թէ ծառայութեան վերաբերեալ և թէ հասարական կարգի և բարեվայելչութեան խախտման վերաբերեալ թեթև յանցանքները, որոնք դատարանին ենթակայ չեն:

10. Երբ ընդհանուր կամ գինւորական քրեական օրէնքներով յանցանքի համար յանցանքի աստիճանի համեմատ զանազան պատիժներ են որոշւած, որոնցից մի քանիսը պատկանում են կարգապահական պատիժներին, իսկ միւսները այն պատիժներին, որոնք տրւում են միայն գինւորական դատարանի դատավճռով, այդ ժամանակ իշխանութեան հայեցողութեանն է

Թողնուամ կամ կարգապահական պատժներից մէկը տալ, կամ յանցաւորներին դատի մատնել: Այս հարցի լուծումը և կարգապահական պատժի չափի որոշումը պատկանում է այն պետին, որից օրէնքով կախած է յանցաւորին դատի մատնելը:

11. Եթէ յանցանք գործողները շատերն են և գլխաւոր յանցագործները մատնւած են գինւորական դատարանի, այն ժամանակ նրանց մասնակիցները նոյնպէս կարող են պատժուել միմիայն դատարանի դատավճռով:

12. Ով որ մի այնպիսի հակօրէն արարքի համար, որ գինւորական դատարանի դատավճռով է պատժի ենթակայ, այդպիսի պատժի փոխանակ ենթարկուել է կարգապահական պատժի, նա գինւորական դատարանի դատին մատնուելուց չի ազատուում:

ԳԼՈՒԽ ԵՐՐՈՐԴ.

Քինուներին տրուելիք կարգապահական պատժները.

13. Սոսկական գինւորներին, և թելանիններին տրո-

ւում են հետեւեալ կարգապահական պատիժները՝

ա. Արգելել զօրանոցից կամ բակից հեռանալ ոչ աւելի, քան մի ամիս:

բ. Հերթից դուրս նշանակել ծառայութեան վերակարգի մէջ ոչ աւելի, քան ութ անգամ:

գ. Հասարակ կալանք ոչ աւելի, քան մի ամիս:

դ. Խիստ կալանք ոչ աւելի, քան քսան օր:

ե. Զրկել թելանու կոշումից և կոշումի կարգն ու կոպարն իջեցնել:

Ծանօթութիւն 1. ա. և բ, կէտերում յիշեած պատիժները կարելի է միացնել և ուրիշ կարգապահական պատիժների հետ:

Ծանօթութիւն 2. Պատժւածների դասին պատկանող զինւորներին կարելի է արգելել հեռանալու զօրանոցից կամ բակից ոչ աւելի, քան երկու ամիս ժամանակով. զինւորին պատժւածների դասում կարգելը սակայն, պիտի լինի դատարանի դատավճռով իբրև հետևանք զօրական բանտում մենաւոր բանտարկութեանը ու կարգապահական զօրամասերի մէջ դրելուն, ահա զինւորական պատժական կանոնագրքի 50, 50. 51 և 52 յօդւածների մէջ ցոյց տրւած իրաւազրկման մասերի: Պատժւածների դասում կարգելու պատժին ենթակայ են բոլոր

դիմաւորները, թէ կացութեան առանձին իրաւունք-
ներ ունեցողները և թէ չունեցողները:

14. Ենթասպասներին (բացի գերակեւիկներէն)
տրւում են հետևեալ կարգապահական պատիժ-
ները:

ա. Յանդիմանութիւն:

բ. Արգելել դօրանոցից կամ բակից հեռանալ
ոչ աւելի, քան մի ամիս:

գ. Հերթից դուրս նշանակել ծառայութեան
վերակարգի մէջ ոչ աւելի, քան ութ անգամ:

դ. Հասարակ կալանք ոչ աւելի, քան մի ամիս:

ե. Պաշտօնը ցածրացնել:

զ. Խիստ կալանք ոչ աւելի, քան քսան օր:
է. Չարժանացնել սպորտութեան:

ը. Չրկել ենթասպասական կոչումից:

Ծանօթութիւն. բ. գ. և ը. կէտերում յիշատակա-
տիժները կարելի է միացնել և ո. ընդ կարգապահա-
կան պատիժների հետ:

15. Վերականները խիստ կալանքի չեն ենթ-
թարկւում:

16. Առաջին կարգի շարային գերակեւիկ
դիմաւորներին (փոխ. սպաներին) և երկրորդ
կարգի դիմաւորներին (ենթասպաններին ու թե-

լանիներին) տրւում են հետեւեալ կարգապահա-
կան պատիժները՝

ա. Նկատողութիւն և յանդիմանութիւն:

բ. Կալանք պահանոցում մինչև մի ամիս:

գ. Չարժանացնել բարձր կոչման և սպայու-
թեան:

դ. Արձակել ծառայութիւնից:

17. Միւս գերակետիկ զինւորներին, որոնք
պատկանում են գերակետիկ ծառայողների
2 և 3 կարգին, տրւում են հետեւեալ պատիժ-
ները՝

ա. Նկատողութիւն և յանդիմանութիւն:

բ. Արգելել զօրանոցից կամ բակից հեռանալ
մինչև մի ամիս:

գ. Հերթից դուրս նշանակել ծառայութեան
գերակարգի մէջ ոչ աւելի, քան ութ անգամ:

դ. Հասարակ կալանք մինչև մի ամիս:

ե. Չարժանացնել սպայութեան:

զ. Արձակել ի պահեստ կամ ի հրաժար նաեւ
այն մի տարին անցնելուց առաջ, որի ընթաց-
քում ծառայել է թոյլ տրւած նրանց:

18. Չօրքերի երթի և այնպիսի տեղաւոր-

ման ժամանակ, երբ անհնարին է յանցաւոր-
ներին կալանքի ենթարկել, սոսկական զինւոր-
ներն ու թելահիւները, թեթեւ կալանքի փոխա-
րէն, առանց հերթի նշանակւում են խմբի
աշխատանքներն անելու, իսկ խիստ կալանքի
փոխարէն, ռազմերթի ամբողջական հանդեր-
ձանքով, կալանքի իւրաքանչիւր մի օրւայ տեղ
կանգնեցում են երկու ժամ հրացանն
ուսիւն:

Այս կանոնները կիրառւում են և հեծելազօրի
մէջ, բացի այն դէպքերից, երբ զօրամասը
գտնւում է շարժման մէջ, այդ ժամանակ, զին-
ւորը կալանքի փոխարէն, պէտք է գնայ ոտքով
լրիւ ռազմական հանդերձանքով, գանձապետի
արկղի ետեւից:

ԳԼՈՒԽ ԶՈՐՐԱՐԴ.

Պետերի իշխանութեան աստիճանը կարգապա-
հական պատիժների ենթարկելու վերաբերմամբ.

19. Ստորին աստիճանների պետերը, սկսած
ջոկապետից մինչև կրտսեր սպաները բաց-

առեալ, իրաւաւնք ունին յանդիմանութիւն և
նկատողութիւն անելու:

20. Կրտսեր սպաներն իրենց սատրաղընալ
զինւորների նկատմամբ իրաւունք ունին՝

ա. Արգելել զօրանոցից կամ բակից հեռա-
նալ մինչև ութ օր:

բ. Հերթից դուրս նշանակել ծառայութեան
վերակարգի մէջ, մինչև չորս անգամ:

գ. Հասարակ կալանքի ենթարկել մինչև
երկու օր:

21. Վաշտապետներն իրաւունք ունին՝

ա. Արգելել զօրանոցից կամ բակից հեռանալ
մինչև մի ամիս:

բ. Հերթից դուրս նշանակել վերակարգի մէջ
մինչև ութ անգամ:

գ. Հասարակ կալանքի ենթարկել մինչև հինգ
օր, խիստ կալանքի մինչև հինգ օր:

22. Վաշտապետների իշխանութիւն ունին այն
բոլոր սպաները և զօրական աստիճանաւորները,
որոնք կառավարում են որևէ առանձին մաս
և զինւորներ ունին իրենց ենթակայ:

23. Գազի հրամանատարի օգնականները իրենց

ստորագրեալ զինւորներին նկատմամբ գումարաւա
պետի (ոչ տնայնիկ գումարաւապետի) իշխանութիւն
ունին:

24. Գումարաւապետները (ոչ տնայնիկ գումարաւապետ
ներ) իրաւունք ունին հասարակ կալանքի
ենթարկելու մինչև տասն օր, խիստ կալանքի՝
մինչև տասն օր:

25. Այս Կանոնագրի 15-րդ յօդուածում
թւած կարգապահական պատիժները նոյն յօդ-
ուածում լիշուած շարային գերակետիկ զին-
ւորներին տալու վերաբերմամբ իրաւունք ու-
նին՝ կրտսեր սպաները — նկատողութիւն և յան-
դիմանութիւն անելու գերակետիկ ծառայողնե-
րին, վաշտապետները և գումարաւապետները գե-
րակետիկ ծառայողներին՝ կալանքի ենթարկելու
պահանջում այնքան ժամանակով ինչքան ժա-
մանակ, որ նրանք իրաւունք ունին հասարակ
կալանքով պատժելու միւս զինւորներին (յօդ.
19 և 20):

26. Գնդի հրամանատարները իրաւունք
ունին՝

ա. հասարակ կալանքի ենթարկել մինչև մի

ամիս, խիստ կալանքի մինչև քսան օր:

բ. Պատիժը խստացնելու համար ենթարկել հասարակ և խիստ կալանքի միասին՝ մի ամիս:

գ. Պաշտօնը, կոչումի կարգը և ոտճկի կոպարը ցածրացնել:

դ. Ջրկել թելանու կոչումից:

ե. Չարժանացնել սպայութեան:

Այս կանոնագրքի 15-րդ յօդաձևում թւած կարգապահական պատիժները նոյն յօդաձևում յիշւած շարային գերակատիկ զինւորներին ապու վերաբերմամբ՝ գնդի հրամանատարները իրաւունք ունեն գերակատիկ ծառայողներին կալանքի ենթարկել ու պահանջուած այնքան ժամանակով, որքան ժամանակով նրանք իրաւունք ունեն հասարակ կալանքով պատժելու միւս զինւորներին: Գնդի հրամանատարին նոյնպէս իրաւունք է տրւում գերակատիկ զինւորներին շարժանացնել (յօդ. 15) սպայական աստիճանի և ծառայութիւնից նրանց ալ ձակել կարգապահական եղանակով:

Ծանօթութիւն: Գնդերի հրամանատարները, բացի այդ, իրաւունք ունեն պատժւածների դասում եղող զինւորներին արգելել զօրանոցից և բակից հեռա-

նալ մինչև երկու ամիս ժամանակով:

27. Երբ մի առանձին մաս կամ խումբ յատուկ գործողման մէջ է, նրա պետի իրաւունքները մեծանում են, գումարտապետինը՝ մինչև գնդի հրամանատարի իրաւունքները, վաշտապետինը՝ մինչև գումարտապետի իրաւունքները, և վաշտի կրտսեր սպայինը՝ մինչև վաշտապետի իրաւունքները:

Ենթասպաները, նմանապէս և նրանց փոխանորդող միւս զինւորները, երբ աւագի փոխանակ գտնւում են յատուկ գործողման մէջ սպայի ըսցակայութեան ժամանակ, ունեն կրտսեր սպայի իրաւունքներ:

Զօրամասի օրապան սպան, իսկ ուր այդպիսին չկայ, այն ժամանակ օրապան ենթասպան, անյետաձգելի դէպքերում և կարգը վերականգնելու համար իրաւունք ունի յանցաւորին նախնական կաշանքի ենթարկել մինչև կաշանաւորումի վերաբերմամբ ուղղակի պետի կարգադրութիւն անելը:

ԳԼՈՒԽ ՀԻՆԳԵՐՈՐԴ

Սպանելին եւ գորակաւ աստիճանաւորներին
տրուած կարգապահական պատիժները:

28. Սպանելին եւ գորակաւ աստիճանաւորներին
տրուած են հետեւեալ կարգապահական պա-
տիժները՝

ա. Նկատողութիւն եւ յանդիմանութիւն, որ
տրուած են բանաւոր եւ գրաւոր կերպով:

բ. Նկատողութիւն եւ յանդիմանութիւն, որ
յայտարարուած են սպանելի ժողովի առաջ:

գ. Նկատողութիւն եւ յանդիմանութիւն, որ
յայտարարուած են հրամանի մէջ:

դ. Կալանք, ամբար եւ պահանջուած մինչեւ մի
ամիս ժամանակով:

ե. Սպանելին եւ գորակաւ աստիճանաւորներին
չարժաւ ացնել աստիճանի բարձրացման,
երբ թափուր պաշտօն կայ, կամ որոշ թւով
տարիների ծառայութեան համար, մինչեւ պետի
հաւանութեան վերջութիւն տալը:

զ. Պաշտօնից կամ մասի հրամանատարու-
թիւնից հեռացնել:

Ծանօթութիւն: Յանցաւորութիւնը կամ զանցառութիւնը դիտել տալը բանաւոր կերպով, կամ թէ առաջագրութեամբ կամ հրամանի մէջ, կարգապահական պատիժ չէ, այլ դրանով պետք միայն յիշեցնում է իրեն ստորագրեալին նրա պարտականութիւնները:

29. Սպաներն ու զինւորական աստիճանաւորները այն դէպքում, երբ կարգապահական պատիժները յաջողութիւն չեն գտնուի, եթէ նրանք այնպիսի արարքների մէջ են տմբաստանւում, որոնցով վիրաւորում է զինւորականի և քաղաքացու պատիւը, կարող են ծառայութիւնից աշխատել կարգապահական եղանակով:

30. Զօրավարները, գնդի հրամանատարները, նոյնպէս և միւս պետերը, որոնք գնդի հրամանատարի իշխանութիւն ունեն, կարող են, բացի արտակարգ դէպքերից (յօդ. 5), կարգապահական եղանակով կալաքի ենթարկել միմիայն հաւաքագրութեան որոշեալներ:

ԳԼՈՒԽ ՎԵՅԵՐՈՐԴ.

Պետերի իշխանութեան աստիճանը, սպաների և զօրակցան աստիճանաւորներին կարգապահական պատիժների ենթարկելու վերաբերմամբ:

31. Վաշտապ'տներն իրաւունք ունեն

ա. Նկատողութիւն և յանդիմանութիւն անել.
բ. Տանու կալանքի ենթարկել մի օրով:

32. Գնդի հրամանատարի օգնականները
իրենց ենթակայ սպաների և զօրական առաջ-
նաւորների նկատմամբ ունեն ոչ առանձին
գումարտակի պէտի իշխանութիւն:

33. Գումարտապետները (ոչ առանձին գու-
մարտակի) իրաւունք ունեն՝

ա. Նկատողութիւն և յանդիմանութիւն անել
սպաների ժողովի առաջ.

բ. Ստորակայ սպաներին կալանքի ենթարկել
տանը և պահանջում երեք օրով:

34. Գումարտապետը, երբ գտնւում է յա-
տուկ գործողման մէջ խմբի կամ առանձին
մասի հետ իբրեւ նրա պետ, ունի գնդի հրամա-
նատարի իրաւունքներ, իսկ վաշտապետները և
կրտսեր սպաները նման դէպքում ունեն՝ առա-
ջինները՝ գումարտապետի իրաւունքներ, իսկ
վերջինները՝ վաշտապետի իրաւունքներ:

35. Գնդի հրամանատարները իրաւունք ու-
նեն՝

ա. Նկատողութիւն և յանդիմանութիւն անել
հրամանի մէջ.

26761

բ. կալանքի ենթարկել տանը և պահանջում բարձրակայ սպաներին՝ երեք օրով, ստորակայ սպաներին և զօրական աստիճանաւորներին՝ եօթն օրով:

գ. Հետացնել վաշտի կամ գումարտակի հրամանատարութիւնից համապէս և մեկուսել մի որեւէ առանձին մասի կառավարութիւնից: Բացի դրանից՝ զնդի հրամանատարները իրաւունք ունեն վերադասութեան կարգով առաջադրութիւն անել սպաներին և զօրական աստիճանաւորներին չարժանացնելու աստիճանի բարձրացման, երբ թափուր պաշտօն կայ, կամ որոշ թւով տարիների ծառայութեան համար:

36. Բրիգադի հրամանատարն իրաւունք ունի՝ ա. Գնդերի հրամանատարներին և նրանց հաւասար իրաւունքներ ունեցող պետերին, նոյնպէս և համապատասխան դասերի զօրական աստիճանաւորներին, նկատողութիւններ և յանդիմանութիւններ յայտարարել բանաւոր կերպով, կամ թէ առաջադրութեամբ, կամ հրամանների մէջ:

բ. Բարձրակայ ու ստորակայ սպաներին և

համապատասխան դասերի զօրական աստիճանաւորներին, բացառեալ այս կանոնագրքի 30-րդ յօդուածի մէջ ցոյց տւած անձերը, կալանքի ենթարկել տանը և պահանջում, բարձրակայ սպաներին՝ մինչև եօթն, իսկ ստորակայ սպաներին՝ մինչև տասնուչորս օր:

զ. Պատերազմի ժամանակ, իսկ անյետաձգելի դէպքերում նաև խաղաղութեան ժամանակ, հեռացնել զնդի հրամանատարներին և նրանց հաւասար իրաւունքներ ունեցող անձերին, այդ մասին անյապաղ տեղեկագրելով վերադասութեան կարգով:

դ. Չարժանացնել սպաներին և զօրական աստիճանաւորներին աստիճանի բարձրացման, ելք թափուր պաշտօն կայ, կամ որոշ թւով տարիների ծառայութեան համար:

ե. Ջրկել ենթասպաններին իրենց կոչումից:
37. Սպարապետն իրաւունք ունի՝

ա. Բրիգադների հրամանատարներին և նրանց հաւասար իրաւունքներ ունեցող անձերին նկատողութիւններ և յանդիմանութիւններ յայտարարել բանաւոր կերպով, կամ թէ առաջագրութեամբ կամ հրամանների մէջ:

բ. Բարձրակայ ու ստորակայ սպաներին, նոյն-
պէս և համապատասխան դասերի զօրական աս-
տիճանաւորներին, բացառեալ այս կանոնա-
գրքի 30-րդ յօդաւորի մէջ ցոյց տրւած անձերը,
կալանքի ենթարկել տանը և պահանոցում մին-
չև մի ամիս:

գ. Պատերազմի ժամանակ, իսկ անյետաձգե-
լի դէպքերում նաև խաղաղութեան ժամանակ,
հեռացնել հրամանատարութիւնից զօրավարնե-
րին, այդ մասին սնյապաղ տեղեկագրելով ըստ
վերադասութեան՝ օրէնքի մէջ սահմանւած
կարգով:

դ. Պաշտօնից հեռացնել զօրական աստիճա-
նաւորներին, նախապէս, բացի անյետաձգելի
դէպքերից, յարաբերութեան մէջ մտնելով վե-
րին իշխանութեան հետ վերադասութեան
կարգով:

ե. Վճռահատութիւն անել պաշտօնից արձակ-
ման ներկայացրած բարձրակայ ու ստորակայ
սպաների և համապատասխան դասերի զօրական
աստիճանաւորներին մասին նոյն կանոնագրքի
57, 59 և 60 յօդաւորի մէջ յիշւած կարգով:

բացի գնդերի հրամանատարներից և հաւասար
 իշխանութիւն ունեցող անձերից, շրոնց վերա-
 ձերմամբ այս իրաւունքը իրագործուած է միայն
 Ռազմական Նախարարի իշխանութեամբ:

38. Ռազմական Նախարարը վայելում է սպա-
 րա պետի իրաւունքները զօրական իշխանու-
 թեան ընդհանրապէս բոլոր անձերի վերաբեր-
 մամբ:

39. Ռազմական Նախարարութեան գլխաւոր
 վարչութիւնների պետերն իրաւունք ունեն՝

ա. Զօրավարներին, բարձրակայ ու ստորակայ
 սպաներին և զօրական աստիճանաւորներին
 նկատողութիւն և յանդիմանութիւն անել բա-
 նաւոր կերպով, առաջագրութեամբ կամ
 հրամանի մէջ:

բ. Բարձրակայ ու ստորակայ սպաներին և
 համապատասխան դասերի զօրական աստիճա-
 նաւորներին, բացառեալ այս հանոնագրքի 30
 յօդաւորի մէջ ցոյց տրւած անձերը, կալանքի
 ենթարկել տանը և պահանջուած մինչև տաս-
 նուշորս օր:

գ. Բարձր պաշտօնից ցածրի իջեցնել և

պաշտօնից հեռացնել այն զօրական աստիճա-
նաւորներին, որոնց պաշտօնի նշանակելը վերա-
պահւած է իրենց:

դ. Առաջարկել այս պաշտօնեաներին այն
դէպքերում, երբ նրանց վրայ դրած պատիժներն
անհետեանք են մնում, խնդիր տալ ծառայու-
թիւնից հեռանալու (յօդ. 29), իսկ այդպիսի
ցանկութիւն չյայտնողներին ներկայացնել ծա-
ռայութիւնից արձակելու առանց նրանց ցան-
կութեան, պահելով սոյն Կանոնագրքի 58—59
յօդւածներում ցոյց տրւած պատշաճաւոր պայ-
մանները:

ԳԼՈՒԽ ԵՅԹՆԵՐՈՐԴ

Զօրագնան պետերի իշխանութեան աստիճանը
կարգապահական պատիժներ տալու վերաբեր-
մամբ յատուկ դէպքերում:

40. Կայագօրի պեռերը, պարէտները, ճամ-
բարական հաւաքների և առանձին շրջանների
պետերը, կամ նրանց փոխանորդները իրաւունք
ունեն նաև իրենց ոչ ենթակայ զօրականներին
կալանքի ենթարկելու. այնչափ, որչափ օլէն-

քով իրաւունք է վերապահւած նրանց իրենց
ստորագրեալ անձերի նկատմամբ, հետեւեալ
դէպքերում՝ 1), երբ զանցանքը վերաբերում է
հասարակական ապահովութեան կամ կարգի
խանգարման 2), երբ խախտւած են նրանց
յայտարարած որեւէ գինւորական—ոստիկանա-
կան միջոցները, կամ նրանց սեփական պաշ-
տօնական արժանապատուութիւնը. 3), երբ զան-
ցանքը կատարել է պահակում եղած ժամա-
նակ կամ նրանց յանձնւած վայրերում ծառա-
յութեան ուրիշ պարտականութիւններ կատա-
րելիս. 4), երբ զանցանքը կատարել է մի գին-
ւորական, որը նոյն տեղում շունի կարգապա-
հական իշխանութիւն ունեցող իր անմիջական
պետերից ոչ մէկը, կամ կալանաւորւած է ոչ
իւր ուղղակի իշխանաւորի հսկողութեան ներ-
քոյ. 5), երբ զանցանքը կատարել է արձա-
կուրդի կամ գործուղման մէջ գտնւող մի գին-
ւորական, թէկուզ նրա անմիջական պետը նոյն
վայրում գտնւելիս լինի, և 6), երբ յանցաւորի
նոյն տեղում գտնւած ուղղակի պետը նրանցից
թաւելի պակաս իրաւունք ունի:

Յամենայն դէպս նրանք պէտք է իրենց տւած պատիժների մասին յայտնեն յանցաւորի իշխանաւորին:

41. Երբ պատահամբ զինւորականները միասին մի օրէն ծառայութեան գործ են կատարում այնպիսի պայմաններում, երբ նրանց փոխադարձ յարաբերութիւնները ճիշտ կերպով որոշւած չեն, այն ժամանակ պաշտօնով աւագը ճանաչւում է իբրեւ պետ և կրտսերի վերաբերմամբ վայելում է կոչումով իրեն վերապահւած կարգապահական իշխանութեան իրաւունքը, իսկ երբ պաշտօնները հաւասար են, նոյնպէս և երբ չի կարելի որոշել պաշտօնների յարաբերութիւնը ստորադասութեան կարգով, այն ժամանակ նոյն իրաւունքները վայելում է աստիճանով աւագը:

Սոյն կանոնը պահւում է և այն ժամանակ, երբ ջոկատները, կամ ուր և է գործառնաւոր միասին ծառայութեան գործ են կատարում, կամ պատահաբար հանդիպում են իրար, եթէ նրանց պետերի փոխադարձ յարաբերութիւնները որոշւած չեն:

Ծանօթութիւն: Երբ կրտսեր պաշտօն կատարողը ժամանակաւորապէս աւելի բարձր պաշտօն է վարում, նրա աւագութիւնը որոշւում է ոչ թէ նրա ժամանակաւորապէս վարած պաշտօնով, այլ այն պաշտօնով, որը իսկապէս յատկացրած է իրեն:

42. Իւրաքանչիւր աստիճանով կամ կոչումով աւագը, երբ նրա ներկայութեամբ կրտսերը խախտում է գինւորական ծառայութեան կարգն ու կարգապահութիւնը, կամ հրապարակային տեղում հասարակական բարեվայելչութիւնը, ոչ միայն իրաւունք ունի այլ և պարտական է կրտսերին յիշեցնել այդ մասին և կարող է նրան առաջարկել գնալ մասը կամ պարէտական վարչութիւնը, կամ թէ վերջինիս փոխարինող հիմնարկութիւնը:

Այս պարտականութիւնը տրւում է՝ 1) բարձրակայ սպաների նկատմամբ՝ զօրավարների վրայ. 2), ստորակայ սպաների նկատմամբ՝ զօրավարների և բարձրակայ սպաների վրայ. և 3) գինւորների նկատմամբ՝ բոլոր սպաների վրայ:

Ծանօթութիւն: Այդ ժամանակ աւագը պարտաւոր է յայտնել իւր ազգանունն ու ծառայութեան տեղը և անձամբ կամ գրաւոր կերպով տեղեկացնել զօրամասի հրամանատարին կամ պարէտին:

ձերբակալւածին նրա մօտ ուղարկելու պատճառների
մասին:

43. Նրանք, որ չեն լսի աւագի յեշեցմանը
կամ առաջարկութեանը և չեն գնայ իրենց զօ-
րամասը կամ պարէտական վարչութիւնը կամ
թէ վերջինիս փոխարինող հիմնարկութիւնը,
յանցաւոր կհամարուեն ստորագրելութեան
խախտման մէջ և կենթարկուեն գինւորական —
քրէական օրէնքների մէջ դրա համար որոշւած
պատժին:

ԳԼՈՒԽ ՈՒԹԵՐՈՐԴ

Կարգապահական պատիժներ տալու կարգը.

44. Կարգապահական պատիժներ տալու
իրաւունքը պատկանում է ուղղակի պետերին,
նոյնիսկ եթէ նրանք ժամանակաւոր են:

45. Ցածր աստիճանի պետերի յատկացրած
իրաւունքը կարգապահական պատիժներ տալու
նկատմամբ միշտ պատկանում է նաեւ բարձր
աստիճանի պետերին:

46. Մերձաւոր պետը, երբ իր իշխանու-
թեանը վերապահւած կարգապահական պատիժ-

ները բաւական չի համարում ստորագրելի
կատարած զանցանքի կամ զանցառութեան կա-
րիորութեան պատճառով, այն ժամանակ յան-
ցաւորի պատժի որոշումը, վերագրասութեան
կարգով, ներկայացնում է ի հայեցողութիւն
բարձր իշխանութեան:

47. Բարձր իշխանաւոր անձերն անմիջապէս
են որոշում կարգապահական պատիժները՝

ա). երբ զանցանքը կատարել է նրանց ներ-
կայութեամբ, կամ երբ նրանք անձամբ նկա-
տել են ստորագրելի շեղումը ծառայութեան
կարգից և յանցաւորի պատժի չափի որոշումը
չեն ուղղում թողնել նրա անմիջական պետին:

բ). երբ նախորդ յօդաւածում (45) յիշւած
դէպքւմ մերձաւոր պետը յանցաւորի պատ-
ժելու մասին դիմում է նրանց:

գ). երբ զանգատով կամ բարձր իշխանաւորին
հասած տեղեկագրով երեան է հանուում, որ
մերձաւոր պետը բրեն ստորագրելի յանցանքը
թողել է առանց որ և է պատժի, կամ երբ
բարձր իշխանաւորը կը գտնի, որ մերձաւոր
պետը պատիժը յանցանքի յատկութեան կամ

կարևորութեան համապատասխան չափով չէ
որոշել:

48. Բարձր պետը իրաւունք չունի կրասեր
պետի որոշած կարգապահական պատիժը խրա-
տութեան պատճառով փոփոխելու, եթէ մեր-
ձաւոր պետը իրեն վերապահած իշխանութեան
սահմանից դուրս չի եկել:

49. Պետին արգելւում է միևնույն յանցանքի
համար մի քանի պատիժ որոշել, նմանապէս
և մի պատիժը միացնել միւսի հետ, երբ այդ
կարգապահական կանոնադրքով չի թոյլատրուի:

Նոյնպէս արգելւում է կալանք որոշել որ-
պէս կարգապահական պատիժ, առանց դրակա-
նապէս որոշելու կալանքի ժամանակակէտը:

50. Ամեն մի կարգապահական պատիժ պէտք
է համապատասխանէ յանցանքի կարևորութեան:

Պատժի տեսակը և չափը նշանակելիս ի նկա-
տի պիտի առնել յանցանքի յատկութիւնը,
յանցանքին համընթաց հանգամանքները և յան-
ցաւորի նախկին վարքը. իսկ ծառայութեան
պարտականութիւնները չկատարելու վերաբե-
րող գործերի մէջ, ծառայութեան մէջ գտնուե-

լու ժամանակը և ծառայութեան կտրգն իմա-
նալու աստիճանը:

51. Կարգապահական պատիժ որոշող պետը
պէտք է հաւաստիանայ ստորադրեալի յանցա-
ւոր լինելուն: Երբ կասկած կայ յանցանքի աս-
տիճանի և նրա համընթաց հանգամանքների
մասին, կամ այն մասին, թէ պէտք է արդեօք
ըստ յանցանքի յատկութեան, բաւականաւ
միայն կարգապահական պատժով, թէ յանցա-
ւորին դատի մատնել, — այդ ժամանակ հետաքըն-
նութիւն է կատարուում:

52. Կարգապահական պատիժը խստանում է,
երբ յանցաւորը մի քանի անգամ նկատուել է
նոյն տեսակի, կամ յատկութեամբ տարբեր
զանցանքների մէջ, բայց տրւած պատիժներն
անհետեւանք են մնացել, կամ երբ յանցանքը
զործուել է ծառայութեան պարտականութիւն-
ները կատարելու ժամանակ, կամ թէ միացած
է զինւորական աստիճանայարգութեան խախտ-
ման հետ, կամ յանցանքի հետեւանքը եղել է
որ և է անկարգութիւն: Կարգապահական պա-
տիժը խստանում է նոյնպէս, երբ այդ անհրա-

ժեշտ է օրինակի համար, կամ ահի մեծ կարգապահութեան համար:

53. Պատիժները նշանակուած են կամ գրաւոր կերպով, յատուկ առաջադրութեամբ այդ մասին, կամ հրամանի մէջ, կամ թէ բանաւոր կերպով՝ պետի անմիջական կարգադրութեամբ:

54. Սպանելի և գորական աստիճանաւորների կարգապահական պատիժները նշանակուած են միշտ գրաւոր կերպով, բացի նկատողութիւններից և յանդիմանութիւններից, որոնք լինում են բանաւոր կերպով: Այս կանոնը չի կիրառւում այն դէպքերում, երբ պատիժը անյետաձգելի է և պէտք է իսկոյն եեթ տեղում ի կատար ածել. բայց և այս դէպքերում հետագայում առաջադրութիւններով կամ հրամանների մէջ յայտարարւում է պատժի պատճառը:

55. Կարգապահական պատիժները որոշւում են հրամանի մէջ, երբ դումարտապետի կարգապահական իշխանութիւնից վեր են. միւս բոլոր պատիժները կարող են որոշուել և բանաւոր կերպով, գրելով միայն պատիժների մատեանի մէջ:

Ճ 6 Գերակետիկ զինւորներին կարգապահա-
կան եղանակով ծառայութիւնից արձակելուց
առաջ (յօդ. 16. կէտ բ), մերձաւոր պետի կար-
գադրութեամբ պէտք է քննութիւն կատարելի
յանցանքի տեսակի և յանցաւորի վարքի մասին, և
ապա այդ քննութիւնը պատիժների մատեանի քաղ-
լածքի հետ միասին ներկայացւի գնդի հրամա-
նատարին, որի հայեցողութիւնից և կախաւած է
գերակետիկ զինւորի ծառայութիւնից արձակ-
ւելը:

Ծանօթութիւն: Գերակետիկ զինւորներին ծառա-
յութիւնից արձակելիս նրանց արձակման գրերի մէջ
չեն նշանակուում արձակման պատճառները:

57. Կառավարութեան հրամաններով նշանակ-
ւած բարձրակայ ու ստորակայ սպաների և զօ-
րական առաջնամուտներին կարգապահական
եղանակով (յօդ. 29) արձակումը ծառայութիւ-
նից՝ միշտ կատարուում է նոյնպիսի հրաման-
ներով, իսկ միւսներինը՝ այն հիմնարկութեան
կամ անձի հրամանով կամ առաջագրութեամբ,
որին օրէնքով վերապահւած է պաշտօնի նշա-
նակելու իրաւունքը:

Ծառայութիւնից արձակելուց առաջ պէտք

է՝ 1) մերձաւոր պետի անմիջական կարգադրութեամբ քննութիւն կատարել յանցանքի և յանցաւորի վարքի մասին. 2) այն պետի թոյլտուութեամբ, որից, սոյն կանոնագրքի 60-րդ յօդաւածի հիման վրայ, կախաւծ է ծառայութիւնից հեռացնելու վերջնական վճիռը, յանցաւորին պէտք է առաջարկել հրաժարական խնդիր տալ, և միայն այն դէպքում, երբ իշխանութեան որոշած ժամանակամիջոցին յանցաւորը հրաժարական չներկայացնէ, կարելի է վերադասութեան կարգով ներկայացնել նրան ծառայութիւնից արձակելու: Ծառայութիւնից արձակուողի պետը, երբ վերադասութեան կարգով դիմում է Սպարապետին, որ նա թոյլ տայ յանցաւորին առաջարկել հրաժարական տալու, այդ մասին տրւած գեկոյցի հետ միասին ներկայացւում է թէ կատարած քննութիւնը և թէ քաղաածք այբբենական մատեանից և արձակուողի ծառայութեան ցուցակից:

58. Երբ սպան կամ զօրական աստիճանաւորը ծառայութեան չվերաբերւող յանցաւոր արարքի համար դատարանով ենթարկւում է մի

պատժի, որ զհետ չի բերում ծառայութիւնից արձակում, այն ժամանակ դատապարտեալի պետիւն է վերապահւում, եթէ նրան ծառայութեան մէջ թողնելը անհնարին է համարւում, առաջարկել նրան խնդիր տալ ծառայութիւնից արձակելու: Երբ դատապարտեալը վերոյիշեալ խնդիրը պետի սահմանած ժամանակին չի ներկայացնում, այն ժամանակ նա վերադասութեան կարգով ներկայացւում է ծառայութիւնից արձակելու:

59. Բարձրակայ ու ստորակայ սպաների և զօրական աստիճանաւորների ծառայութիւնից արձակման վերջնական վճիռը, նախորդ 58 յօդ. հիման վրայ, պատկանում է Ռազմական Նախարարին:

60. Ծառայութիւնից արձակւող սպաներն ու զօրական աստիճանաւորները, այս Կանոնադրքի 29 և 58 յօդաձևերի համաձայն, իրաւունք ունեն ծառայած տարիների համեմատ կենսաթոշակ ստանալու:

61. Զօրավարները, գնդի հրամանատարների իրաւունք ունեցող բարձրակայ սպաները և զօ-

րական իշխանութեան մէջ նրանց համապատաս-
խան պաշտօններ վարող անձերը, ծառայու-
թեան վերաբերեալ յանցանքներէ համար, որոնք
թէպէտ և զհետ չեն բերում դատարանով ար-
ձակում ծառայութիւնից, բայց իրենց նշանա-
կութեամբ կամ կրկնած լինելովը վկայում են,
որ յանցաւորը անհամապատասխան է իր ունե-
ցած դիրքին, կամ նա ականերէ կերպով անփոյթ
է գտնւում զէպի իր պարտականութիւնները,
կամ թէ անշնորհակ է այդ պարտականու-
թիւնները կատարելու, նմանապէս և ծառայու-
թիւնից դուրս կատարած պախարակելի արար-
մունքների և վարքի համար կարող են կարգա-
պահական եղանակով, կառավարութեան կար-
գադրութեամբ ծառայութիւնից արձակել,
որի ժամանակ պահւում են այս կանոնագրքի
58 և 61-րդ յօդածներում յիշւած կանոնները:

62. Երբ վաշտի կրտսեր սպաները և վաշտա-
պետներն ու գումարտապետերը կարգապա-
հական պարտիժներ են նշանակում, նրանք պէտք
է այդ մասին զեկուցեն կամ տեղեկագրեն վե-
րադասութեան կարգով, կրտսեր սպաները՝ վաշ-

տապեալին, իսկ վաշտապետները և գումար-
տապետները՝ զնդի հրամանատարին:

ԳԼՈՒԽ ԻՆՆԵՐՈՐԴ

Դարգապահական պատիժներն ի կատար ածելոո
կարգը:

63. Ձինւորական պետերի նշանակած կար-
գապահական պատիժները, եթէ միայն հոգա չեն
հանդիպում առանձին ս.բ.գ.ե.ք.ների, պէտք է իս-
կոյն և եթ ի կատար ածւեն: Եթէ կարգապա-
հական պատիժը նշանակել է բարձր պետը առ-
ձամբ, այն ժամանակ նրա հայեցողութիւնից է
կախւած, թէ ինքն առձամբ կկարգադրի պա-
տիժն ի կատար ածել, թէ այդ կյանքնաւորարի
յանցաւորի մերձաւոր պետին:

64. Պետի կարգադրութեան դէմ գանգատ
տալով, ստորագրեալի վրայ դրւած կարգապա-
հական պատժի ի կատար ածումը չի առկայւում,
քանի դեռ այդ պատժի վերացման մասին բար-
ձր պետից կարգադրութիւն չի եղել:

65. Սպաներին և զինւորներին ամսով կա-
շանք նշանակելիս՝ ամիսը միշտ հաշւումէ երե-
սուն օր:

66. Զինւորների կալանքները հետեւեալներն են՝ ա). Հասարակ կալանք, երբ յանցաւորները պահւում են լուսաւոր դիպահում, կատարելով, պետի հայեցողութեամբ, ծառայութեան պարտականութիւնները: Նրանք կերակուրը ստանում են վաշտից:

բ). Խիստ կալանք, երբ կալանաւորները ջուկ-ջուկ են պահւում նոյնպէս լուսաւոր դիպահի մէջ: Նրանք նոյնպէս կերակուրն ամեն օր ստանում են վաշտից:

67. Խառն կալանք նշանակելիս՝ պէտք է որոշել, թէ յանցաւորը քանի օր պէտք է պահւի խիստ կալանքի մէջ և քանի օր հասարակ կալանքի մէջ: Խիստ կալանքի ժամանակամիջոցը չպէտք է խառը կալանքի ամբողջ ժամանակի կէսից աւելի լինի, և չպէտք է նշանակել անընդհատ աւելի, քան ութ օր: Հասարակ և խիստ կալանքների ժամանակամիջոցը պէտք է լինի առնւազն մի շաբաթ:

68. Թէ խիստ և թէ հասարակ կալանքի ենթարկւած զինւորներին արդելւում է ոգելից խմիչքներ դործածել, դանադան տեսակի խա-

դեր, նոյնպէս և կողմնակի անձանց հետ յարա-
բերութիւն ունենալ:

69. Այն զինւորները, որոնք կալանքի փո-
խանակ կանգնեցւում են հրաշանն ուսին
(յօդ. 18), չեն կարող հեռանալ այնտեղից, որ-
տեղ իրենց կանգնեցրել են:

70. Այս կանոնագրքի 16 ըդ յօդւածում յիշ-
ւած շարային դերակենտիկ ծառայող զինւոր-
ները պահանջում կալանքի ենթարկւելիս,
երբ պահանոց չկայ, կամ պահանջում զետե-
ղարան չկայ, կալանաւորւում են իրենց զօրա-
մասերի մէջ առանձին սենեակում, մասի օրա-
պահ սպայի հսկողութեան ներքոյ, կամ պետի
հայեցողութեամբ դրւած ժամապահի պահպա-
նութեան տակ: Նրանք կալանքի մէջ պահւում
են յամենայն դէպս սպաներից և զինւորներից
դատ:

71. Սպաների և զօրական աստիճանաւորների
կալանքները հետևեալներն են՝ ա). Տանու կա-
լանք—յանցաւորները պահւում են իրենց բնա-
կարանում, կատարելով կամ չկատարելով ծա-
ռայութեան պարտականութիւնները. զէնքը
նրանցից չի առնւում:

բ). Կալանք պահանջուամ—յանցաւորները պահուում են պահանջում, առանց ծառայութեան պարտականութիւնները կատարելու: Պահանջ չլինելու դէպքում այս տեսակ կալանքի ենթակայ սպաները և զօրական աստիճանաւորները պահուում են իրենց գնդի մէջ առանձին սենեակում գնդի օրապահ սպայի հրահողութեան ներքոյ, իսկ բացառիկ դէպքերում, պետի հայեցողութեամբ, իրենց սենեակի մօտ դրած ժամապահի պահպանութեան տակ:

72. Կալանաւորը, զանելիս լինի նա պահանջում թէ գնդի մէջ առանձին սենեակում, առնուում է նրանից ըստ ծառայութեան տեսակի յատկացրած գէնքը, ի բաց չ'առեալ նաև այն գէնքերը, որոնց վրայ կան շքանշաններ և ուրիշ զարդարանքներ:

73. Կալանաւորից առնւած գէնքը պահուում է կալանաւորման ընթացքում, զօրամասի պետի մօտ:

74. Հարբածների վերաբերմամբ կարգապահական պատիժը ի կատար չի ածուում. նոյնպէս չի և կատարուում նրա յանցանքի քննութիւնը:

բացի նախնական կալանքից. թէ գործի քննու-
թիւնը և թէ պատիժը յետաձգւում է, մինչև
որ նա սթափուի:

Ծանօթութիւն: Այս յօդւածի պահանջը չկատար-
ելը համարւում է լուրջ կորուստ պահանջող յանցանք:

ԳԼՈՒԽ ՏԱՍԵՐԱՐԴ

Պատժաւածների դասը.

75. Իւրաքանչիւր վաշտի մէջ պահւում է
պատժւածների դասի մէջ գտնւող բոլոր զին-
ւորների ցուցակը: Սրանից անկախ գնդի մէջ
ևս պահւում է նոյն դասի զինւորների ցու-
ցակը:

76. Պատժւածների դասի մէջ գտնւող զին-
ւորները չեն արժանանում անբասիր ծառայու-
թեամբ ձեռք բերւող առաւելութիւններին, չեն
կարող ենթապալ կամ թելանի դառնալ, չեն
կարող վերակարգւել պատւաւոր պահակի մէջ,
իբրև ժամապահ դրւել դրօշի մօտ և ուրիշ
պահակէտերում, որոնք առանձին նշանակու-
թիւն ունեն, նոյնպէս և չեն կարող բանքերլինել
և լրատար նշանակւել իշխանաւոր անձերի

մօտ, և ոչ մի դէպքում չեն նշանակւում աւա-
դի փոխանակ և, ընդհանրապէս, պատուաւոր
քնաւորութիւն ունեցող կամ առանձին վստա-
հութիւն պահանջող ծառայութեան պարտակա-
նութիւնները կատարելու: Դրա փոխարէն նրանք
նշանակւում են ուրիշ վերակարգերի մէջ և ա-
ռաւելապէս տնտեսական և այլ աշխատանքների:
Նրանք, պատժւածների դասի մէջ գտնւելիս,
ժամանակաւոր արձակուրդ չեն ստանում և բա-
կից հեռանում են միայն վաշտապետի թոյլ-
առութեամբ և ոչ ուշ, քան երեկոյեան անւա-
նակոյը. միաժամանակ կարգապահական յան-
ցանքների համար, զնդի պետի հայեցողութեամբ,
կարելի է արգելել նրանց հեռանալ դօրանոցից
կամ բակից՝ մինչև երկու ամիս ժամանակով:

77. Այն զինւորներին, որոնք զրկւելով են-
թասպայական կոչումից փոխադրւած են պա-
տրժւածների դասի մէջ, նորից ենթասպայու-
թիւն տալը թոյլատրւում է յիշեալ դասից
գուրս դալուց ոչ առաջ:

78. Պատժւածների դասի մէջ կարգւած
զինւորները, բացի Զօրական Օրէնքների հաւա-

քի XVll-րդ գրքի 87. րդ յօդւածի մէջ (հրատ. 3)
 յիշւած դէպքից, կարող են պատժւածների դա-
 սից հանւել, եթէ նրանք անբասիր կերպով
 ծառայել են մի ամբողջ տարի, սկսած այն
 օրից, երբ կարգապահական մասի մէջ կամ
 զինւորական բանտում բանտարկութեան պա-
 տիժը, կամ զինւորական բանտի մենաւոր բան-
 տարկութեանը փոխարինող պատիժը կրել
 վերջացրել են: Իսկ առանձնապէս լաւ և օրի-
 նակելի վարք ունենալու և ծառայութեան պար-
 տականութիւնները ճշտութեամբ կատարելու
 դէպքում, նրանք պատժւածների դասից դուրս
 հանւել կարող են յիշեալ պատիժները կրելուց
 վեց ամիս յետոյ, իբրև պարգև սխրագործու-
 թեան՝ նաև այդ ժամանակից աւելի շուտ, բայց
 միայն բրիգադի պետի թոյլտւութեամբ:

79. Պատժւածների դասի մէջ գտնւող զին-
 ւորներին ընդհանուր հիմունքներով պահեստի
 մէջ հաշւելիս և հրաժարի արձակելիս, եթէ
 նրանց պատիժը մինչ այդ չի ներւել, կարող
 են ներում ստանալ բրիգադի պետի թոյլտւու-
 թեամբ, անկախ նախընթաց 78-րդ յօդւածի

մէջ յիշւած ժամանակակէտից, բայց միայն մի պայմանով, որ նրանք ընդհանրապէս լուս վարք ունեցած լինին և, առանձնապէս, եթէ նրանք դատապարտւած են անւանարկող բնոյթ չունեցող արարքի համար:

80. Պատժւածներէ դասի մէջ տեղափոխւած զինւորներէ պատիժը ներելու համար՝ նախորդ (79) յօդւածով յիշւած մի տարւայ ժամանակակէտը տարածւում է ընդհանրապէս այն բոլոր զինւորներէ վրայ, որոնք ենթարկւած են որ և է պատժի՝ ծառայութեան ցուցակի պատժի սիւնակի մէջ մուծւելով հանդերձ:

ԳԼՈՒԽ ՏԱՄՆՄԵԿԵՐՈՐԴ

Պատիժների վստեասնը.

81. Իւրաքանչիւր կարգապահական պատիժ, բացի նկատողութիւններից և յանդիմանութիւններից, որոնք բանաւոր են արւում, մուծւում է մատեանի մէջ:

82. Իւրաքանչիւր գնդի մէջ պէտք է երկու տեսակ մատեան լինի՝

ա). Զինւորների պատիժների մատեան, որը

պահւում է իւրաքանչիւր վաշտի մէջ, և

բ). Սպաների ու զօրական տառիճանաւորների այբբենական մատեան, որն ընդհանուր է ամբողջ գնդի համար:

83. Զինւորների պատիժների մատեանի մէջ մուծւում են նոյնպէս դատարանով որոշւած պատիժները:

84. Զինւորների պատիժների մատեանի իւրաքանչիւր յօդւած պէտք է վաւերացւի վաշտապետի ստորագրութեամբ: Գումարտապետը, իսկ հեծելազօրի մէջ հեծելազնդի հրամանատարի շարային մասի օգնականը, պարտական են այս մատեանները ստուգել ամեն ամիս կամ վաշտերի ու հեծելավաշտերի զննութեան ժամանակ, և մատեանի մէջ իւրաքանչիւր զինւորին համապատասխան թերթի վրայ ստորագրելով, հաւասարել տրւած պատիժների կանոնաւորութիւնը կամ դատած շեղումները: Գնդի հրամանատարը այս մատեանները ստուգում է ըստ իր հայեցողութեան, բայց ամենաքիչը տարին երկու անգամ. տրւած պատիժների կանոնաւորութեան կամ շեղումների հաւասարումը, սա-

կայն, նրա համար պարտադիր չէ:

85. Սպաների և զօրական աստիճանաւորների այբբենական մատեանի մէջ մուծւում են սպաներին և զօրական աստիճանաւորներին թէ կարգապահական եղանակով և թէ դատարանով տրւած պատիժները, բայց երբ ստորակայ սպային բարձրակայ սպայի աստիճան է տրւում, իսկ զօրական աստիճանաւորը նշանակւում է եօթներորդ դասից ոչ ցած պաշտօնի, այն ժամանակ այբբենական մատեանում նրանց համար նոր թերթեր են բացւում և առաջայ ստացած պատիժներից մէջը դրւում են միայն այն պատիժները, որոնք գոյութիւն ունեցող կանոնների հիման վրայ դրւել են նրանց ծառայութեան ցուցակի մէջ: Եթէ սպան կամ զօրական աստիճանաւորը ծառայութեան ցուցակի պատժական սիւնեակի մէջ մուծւած պատժի ներքում են ստացել, այն ժամանակ այբբենական մատեանի մէջ այդ մասին յիշատակւում է:

86. Սպաների և զօրական աստիճանաւորների այբբենական ցուցակի իւրաքանչիւր յօդւածը վաւերացնում է գնդի համհարդը:

87. Սպաներին, աստիճանաւորներին և զինւորներին մի զօրամասից միւսը փոխադրելիս, կամ գործուղումից յետ ուղարկելիս, պատշաճաւոր զրաւոր տեղեկութիւններէ հետ միասին ուղարկուամ է և քաղաժք աւրբենական մատենից կամ պատիժների մատենից:

88. Սպաների և զօրական աստիճանաւորների աւրբենական մատենը և զինւորների պատիժների մատենը տեսչական քննութեան ժամանակ ներկայացուամ են քննութիւն կատարող պետին, որւամ պատիժների կանոնաւորութիւնը ստուգելու համար:

89. Կարգապահական պատիժները չպէտք է մոլծենն ծառայութեան ցուցակի պատժական սիւնեակի մէջ. սակայն ծառայութեան ընթացքի սիւնեակի մէջ, առանց առիթները նշանակելու, յիշատակութիւն է լինում հետևեալ դէպքերում՝

ա). երբ սպաներից կամ զօրական աստիճանաւորներից մէկը հրամանատարութիւնից հեռացուամ է, կամ բարձր պաշտօնից ցածր է իջեցուամ, կամ թէ ծառայութիւնից արձակուամ է:

բ). Երբ զինւորներէից մէկը բարձր պաշտօնից ցածր պաշտօնի է իջեցւում, ցածր կոչումի կամ պակաս կոպարի է փոխւում, զրկւում է ենթասպայապետի կամ թեւանու կոչումից, ինչպէս և աւագ կարգի ապաշար զինւորի կոչումից:

ԳԼՈՒԽ ՏԱՄՆԵՐԿՈՒԵՐՈՐԴ

Գանգատներ.

90. Գանգատ կոչւում է այն յայտը որ զինւորականը անում է իր վերաբերմամբ, պետի ապօրինի կամ անարդար գործողութիւնների և կարգադրութիւնների մասին, ինչպէս և ծառայութեան համար սահմանւած իրաւունքներին և առաւելութիւններին չարժանացնելու կամ որոշւած թշակը չստանալու մասին:

91. Իւրաքանչիւր զինւորականի թոյլատրւում է գանգատել միմիայն անձնապէս իրեն համար: Գանգատել ուրիշի փոխանակ, կամ մի քանի հոգի միասին, նմանապէս և գանգատների մասին խորհրդածելու համար խմբումներ և ժողովներ անելն արգելւում է:

92. Գանգատելն արգելւում է՝ ժամասացութեան ժամանակ, շարքի մէջ և, ընդհանրապէս

ծառայութեան պարտականութիւնները կատարելիս:

93. Գանգատուել չի կարելի պատժի խստութեան համար, եթէ պետք իրեն վերապահւած կարգապահական իշխանութիւնից չի գերազանցել:

94. Գանգատներն արւում են կամ տեսչական հարցումների և տեսչական գործակալների ժամանակ, կամ գրանցից դուրս: Գանգատներ թոյլատրւում է անել թէ բերանացի և թէ գրաւոր կերպով և արւում են ուղղակի այն պետին, որին անմիջապէս ենթարկւում է այն անձը, որի վրայ գանգատ է տրւում, իսկ երբ գանգատւողը չգիտէ, թէ իր իրաւունքները խախտողն իսկապէս ով է, այն ժամանակ գանգատը տրւում է վերադասութեան կարգով:

95. Երբ գանգատը զինւորի պետի վրայ է տրււում, գանգատւողը կարող է գանգատով դիմել անմիջապէս վաշտապետին, նախապէս յայտնելով այս մասին այն անձի անմիջական պետին, որի վրայ գանգատ է տրւում:

96. Երբ իշխանաւորը գանգատների հըրցում

է անուամբ, այն ժամանակ թոյլատրուամ է գանգատուել թողոր պետերի վրայ. թէ բերանացի եւ թէ գրաւոր կերպով գրաւոր գանգատները պէտք է տրւեն հարցումի ժամանակից սկսած մի օրւայ (24 ժ.) ընթացքում, իսկ հարցումի ժամանակ բացակայողներին թոյլատրուամ է գանգատ տալ նաեւ այդ ժամանակամիջոցից աւելի ուշ:

97. Գրաւոր գանգատին պէտք է ստորագրած լինի գանգատողը, իսկ եթէ նա անգրագէտ է, մէկ ուրիշը նրա խնդրանք. հակառակ դէպքում գանգատը անհետեւանք է մնում:

98. Նրանք, որ իրենց ներկայացրած գանգատի մասին մի ամսւայ ընթացքում ոչ մի տեղեկութիւն կամ վճռահատութիւն չեն ստանալ, իրաւունք ունենաւ արդարագատութեան մերժման համար վերագատութեան կարգով աւելի բարձր իշխանաւորին գանգատ տալ:

99. Նրբ երեան գայ, որ գանգատը դիւմամբ տուտ է, այն ժամանակ յանցաւորը գատի է մատնւում զինւորական պատժական կանոնադրերի 172-րդ յօդւածի հիման վրայ:

100. Եթէ գանգատ է տրուամ կարգը կամ վայելչութիւնը խանգարելով և գանգատ տուողը դրա համար պատժի է ենթարկուամ, չնայելով դրան՝ գանգատի վերաբերմամբ պէտք է պատշաճաւոր քննութիւն կատարուի:

101. Իւրաքանչիւր վաշտ պէտք է ունենայ մի գանգատի գիրք, որի մէջ վաշտապետն անձամբ, կամ վերին իշխանութեան կարգադրութեամբ, գրի է առնում ընդհանրապէս զինուորացիների բոլոր գանգատները, նշանակելով այդ մասին արած կարգադրութիւնները կամ վճռահատութիւնները, նմանապէս և դրած պատիժը, եթէ գանգատը անիրաւացի է եղել:

102. Գանգատի գրքերը վաշտերին գնդերի հրամանատարներն են տալիս իրենց ստորագրութեամբ, ժապաւենեալ և պետական կնիքով:

103. Տեսչական զօրատեսերի ժամանակ գանգատի գրքերը ներկայացուամ են, գանգատների վերաբերմամբ արած կարգադրութիւնների կանոնաւորութիւնը ստուգելու համար:

ԳԼՈՒԽ ՏԱՄՆԵՐԵՔԵՐՈՐԴ

Վարդական կարգով որոշելի դրամական տոյժերի վասին.

104. Կարգապահութեան խախտման համար և զինւորական բարեկայելչութեան դէմ գործած թեթև դանցանքների համար դրամական տոյժեր, իբրև պատիժ, չեն թոյլատրւում:

105. Եթէ զինւորական իշխանութիւնը և կարգապահական պատժի ենթակայ թեթև յանցանքի հետեանքը լինում է պետական և հասարակական մի վնաս, այն ժամանակ պետք, կարգապահական պատժից անկախ, նաև քրինական միջոցներ է ձեռք առնում վնասի քանակը յայտաբերելու և յանցաւորին այդ վնասը հատուցանել տալու. դրամական տոյժի չափը, սակայն, որոշում է վաշտապետից ոչ ցած պետք:

106. Զինւորական իշխանութեան դրած դրամական տոյժի անկանոնութեան դէմ դանդաղանքը տրւում են ընդհանուր կարգով:

ԳԼՈՒԽ ՏԱՄՆԶՈՐՍԵՐՈՐԴ

Պատուոյ դատարան:

107. Պատուոյ դատարանները հիմնւում են

զինւորական ծառայութեան արժանապատուութիւնը պահպանելու և սպայական կոչման առաքինութիւնը պաշտպանելու համար: Այս դատարաններէ դատին ենթակայ են՝ ա). Այն արաքքները, որոնք վայել չեն զինւորական պատւի, ծառայութեան արժանապատուութեան, բարոյականութեան և ազնւութեան գաղափարներին, և բ). Սպաների մէջ պատահած դժտութիւնները: 108. Այն արաքքները, որոնք միացած են ծառայութեան պարտականութիւնների և զինւորական աստիճանայարգութեան խախտման հետ, կամ դէմ են ծառայութեան պարտքին՝ բռնորոպին դուրս են հանուամ պատուոյ դատարանի իրաւասութիւնից:

109. Այն հարցի լուծումը, թէ արդեօք գործը պատուոյ դատարանի քննարկութեանը ենթակայ է, թէ ոչ՝ վերապահուամ է այն պետին, որի իշխանութեան տակ է գտնուամ այդ դատարանը:

110. Պատուոյ դատարանի դատին ենթակայ են գործոն ծառայութեան մէջ գտնուող՝ ա). ստորակայ սպաները և բ). այն բարձրակայ սպաները, որոնք չունին առանձին զօրամասի հրամանատարի իրաւունք:

Զօրական վարչութիւնների, հաստատութիւնների ու հիմնարկների (համբարաւային, զօրական — դատական և նմանների) սպաները, նոյնպէս և զօրական աստիճանաւորները, ենթակայ են պատուոյ դատարանի դատին՝ այդ մասին արւած յատուկ կարգադրութիւնների հիման վրայ:

111. Ստորակայ սպաների պատուոյ դատարանները հիմնուում են առանձին զօրամասերում, նայած նրանց սպայական կազմին: Այդ կազմի բաւական լինել — չլինելու հարցի լուծումը վերապահւում է Սպարապետին:

112. Ստորակայ սպաների պատուոյ դատարանը կազմում է 5 անդամներից, որոնք ընտրւում են մինչև ընտրութեան օրը զօրամասում առնւազն մի տարի ծառայած բարձրակայ սպաներից, (բացի առանձին մասերի հրամանատարներից), գլխապետներից և փոխ-գլխապետներից: Բացի վերևում որոշւած թւով անդամներից՝ իւրաքանչիւր պատուոյ դատարանի համար ընտրւում են երկու անձնափոխանորդներ, որոնք

անդամների բացակայութեան դէպքում նրանց տեղն են անցնում:

113. Բարձրակայ սպաների պատուոյ դատարանները հիմնւում են բրիգադներում: Այս կազմի բաւական լինել—չլինելու հարցի լուծումը վերապահւում է Սպարապետին:

114. Բարձրակայ սպաների պատուոյ դատարանը կազմւում է հինգ անդամներից, որոնք ընտրւում են իւրաքանչիւր գնդից երկուական հոգի և հրետազօրի բաժնեակից մի հոգի: Բացի որոշւած թւով անդամներից, իւրաքանչիւր պատուոյ դատարանի համար ամեն մի առանձին զօրամասից մի մի անձնափոխանորդներ են ընտրւում, որոնք անդամների բացակայելու դէպքում նրանց տեղն են անցնում:

115. Սպարապետն իրաւունք ունի բարձրակայ սպաների դատարաններից մէկի քննութեանը տալու այնպիսի շարային զօրամասերի բարձրակայ սպաների արարքները, որոնք չեն մշտնւում այն զօրական միացումների կազմի մէջ, ուր հիմնւած են այդպիսի դատարաններ:

Այդ ժամանակ, յիշեալ զօրամասերի մէջ

ընտրւում է պատուոյ դատարանի մէկական ան-
դամ, որը պարտադիր կերպով այդ դատարանի
կազմի մէջ է մտնում, անդամներին կրտսերի
փոխանակ, որ այս դէպքում դատարանի կազ-
մին դուրս է գալիս (114-րդ), այնպէս որ
պատուոյ դատարանը միշտ կազմած լինի հինգ
անդամից: Այս զօրամասերում նոյնպէս, բացի
մի անդամից, ընտրւում է նաև մէկական անձ-
նափոխանորդ:

116. Զօրական վարչութիւնների, շտաբների,
հաստատութիւնների, առանձին հիմնարկների
(համբարակային, զօրական — սանիտարական,
զօրական — դատաստանական և նմանների) սպա-
նների և զօրական աստիճանաւորների համար
նոյնպէս կարելի է հիմնել պատուոյ դատարաններ,
որոնց կանոնադրութիւնները մշակւում են,
այս կանոնագրքի հիմնական սկզբունքները պահ-
պանելով, գլխաւոր վարչութիւնների և հիմնարկ-
ների պետերի ձեռքով և գործադրւում են Ռազ-
մական նախարարի հաստատելուց յետոյ:

117. Բարձրակայ ու ստորակայ սպաների
պատուոյ դատարանի անդամներ շեն կարող ըն-

տրւել այն սպաները, որոնք յանցանքների կամ
զանցանքների համար քննութեան կամ դատի
տակ են գտնուում, նմանապէս և նրանք, որ
հակօրէն արարքների համար դատավճիռներով
կալանքի են ենթարկւել պահանոցում, ծառա-
յութեան վերաբերեալ որոշ իրաւունքների և
առաւելութիւնների սահմանափակումով, կամ
ենթարկւել են ուրիշ աւելի խիստ պատժի, և
նրանք, որ այսպիսի պատժներ զհետ բերող
յանցանքների կամ զանցանքների համար դատի
տակ գտնուելով, չեն արգարացել դատավճիռ-
ներով: Չեն կարող պատւոյ դատարանի ան-
դամներ ընտրւել նոյնպէս և այն սպաները, ո-
րոնք երբ և է ծառայութիւնից հեռացրած են
եղել այս դատարանների դատավճռով:

118. Ստորակայ սպաների պատւոյ դատարա-
նի անդամների թւի մէջ պարտադիր կերպով
պէտք է ընտրւի զոնէ մի բարձրակայ սպայ.
երբ զօրամասում կայ միայն մի բարձրակայ
սպայ, սա, եթէ բաւարարում է այս կանոնա-
դրքի 112 և 117 յօդ. մէջ դատարանի անդամ-
ների համար յիշւած պայմաններին, առանց յա-

տուկ ընտրութեան մտնում է ստորակայ սպաների պատուոյ դատարանի կազմի մէջ. իսկ եթէ այս բարձրակայ սպան վերոյիշեալ պայմաններին չի բաւարարում, նոյնպէս և եթէ զօրամատում բոլորովին չկայ բարձրակայ սպայ, այն ժամանակ դատարանի կազմի մէջ մտնելու համար պէտք է ընտրել առնւագն մի գլխապետ:

119. Ստորակայ սպաների պատուոյ դատարանի անդամների ընտրութիւնը կատարւում է հետևեալ կերպով՝ զօրամասին տւած հրամանով ընտրութեան օրը, տեղը և ժամանակը յայտարարելուց յետոյ, զօրամասի բոլոր առկայ եղող այն բարձրակայ ու ստորակայ սպաները, որոնք ապայական աստիճանում ծառայել են մինչև ընտրութեան օրը ոչ պակաս քան երեք տարի, իսկ զօրամասի մէջ ոչ պակաս քան մի տարի, հաւաքւում են նշանակւած տեղը և, ներկայ եղողներից աւագի հրաւերով, սկսում են ընտրութիւնը: Դրա համար իւրաքանչիւր ընտրող, առաջնորդւելով այս Աանոնագրքի 112, 117 և 118 յօդւածներով, իր ընտրելիք թեկնածուի ազգանունը գրում է թերթիկի վրայ, առանց

իւր ստորագրութեան: Ներկայ եղողներէից աւագը այս թերթիկները հաւաքում է և հաշուում իւրաքանչիւր թիկնածուի ստացած ձայները: Թեկնածուներից ամենաշատ թւով ձայն ստացող եօթը հոգին համարւում են ընտրւած. նրանցից երկուսը, որ աստիճանով կրտսեր են, նշանակւում են անձնափոխանորդ:

120. Բարձրակայ սպաների պատույ դատարանի անդամների ընտրութիւնը կատարւում է հետևեալ կերպով՝ բրիգադին տրւած հրամանով ընտրութեան օրը և ժամը յայտարարելուց յետոյ, իւրաքանչիւր առանձին զօրամասի առկայ բարձրակայ սպաները (բացի առանձին մասերի պետերից) հաւաքւում են իրենց մասի շտաբը և, ներկայ եղողներից աւագի հրաւերով, սկսում են ընտրութիւնը: Նրա համար իւրաքանչիւր ընտրող, առաջնորդւելով այս կանոնագրքի 114. 115 և 117 յօդւածներով, թերթիկի վրայ գրում է իւր զօրամասի բարձրակայ սպաներից (բացի մասի հրամանատարից) իւր ընտրելի թիկնածուների ազգանունները, առանց իւր ստորագրութեան: Ներկայ եղողներից աւագը

այս թերթիկները հաւաքում է և հաշուում իւրաքանչիւր թեկնածուի ստացած ձայները: Թեկնածուներից ամենաշատ թւով ձայն ստացող երկու հոգին համարւում են ընտրւած: Նրանցից մէկը, աստիճանով կրօսելը, նշանակւում է անձնափոխանորդ:

121. Ձայների հաւասարութեան դէպքում առաւելութիւնը տրւում է աստիճանով աւագին, իսկ աստիճանների հաւասարութեան դէպքում միննայն աստիճանն ունեցողներից աւագին:

Ծառայութեան գործով կամ հիւանդութեան պատճառով ընտրութիւններից բացակայող ընտրողները պարտաւոր են իրենց կարծիքը, մինչև ընտրութեան ժամանակը, կնքւած ծրարով ուղարկել բարձրակայ սպաններից մէկի անունով:

122. Պատւոյ դատարանի անդամների ընտրութիւնը կատարւում է տարին մի անգամ. ընտրութեան ժամանակի որոշումը վերապահւում է Սպարապետին: Դատարանի կազմի մէջ եղածները կարող են նորից ընտրւել: Ընտրութեան հետևանքի մասին, նմանապէս և ընտրւած անդամների իրենց պարտականութիւնների

կատարումը ստանձելու ժամանակի մասին,
յայտարարում է՝ ստորակայ սպաների դատա-
րանի համար՝ առանձին զօրամասին տրւած
հրամանի մէջ, իսկ բարձրակայ սպաների դա-
տարանի համար՝ բրիգադին տրւած հրամանի
մէջ:

Դատարանի նոր կազմը իւր պարտականու-
թիւնների կատարումը սկսում է միայն նա-
խորդ կազմի լիազօրութիւնների մի տարւոյ
ժամանակամիջոցը լրանալուց յետոյ: Եթէ դա-
տարանի անդամները, նախ քան այն ժամանա-
կամիջոցի լրանալը, որի համար նրանք ընտրը-
ւած են, զօրամասից դուրս են գալիս, այն ժա-
մանակ, նրանց տեղ նոր անդամներ ընտրելու
համար, նոր ընտրութիւն է նշանակւում տար-
ւայ ընթացքում, երբ էլ լինի, այն պետի հրա-
մանով, որի իշխանութեան տակ է գտնւում
պատուոյ դատարանը:

123. Պատուոյ դատարանում գործը քննար-
կելուց առաջ՝ պէտք է մեղադրեալի դատա-
պարտելի արարքի մասին հետաքննութիւն կա-
տարել:

124. Ստորակայ սպաների պատուոյ դատարանը հետաքննութիւն անել սկսում է կամայն զօրամասի պետի պատւէրով, ուր հիմնւած է դատարանը, կամ ուղղակի ինքը, իրեն հասած տեղեկութիւնների հիման վրայ, այդ մասին անդամներից աւագի միջոցով հաղորդելով զօրամասի պետին: Հետաքննութիւնը կատարում է կամ դատարանը իր ամբողջ կազմով, կամ նրա մի քանի անդամները դատարանի հայեցողութեամբ:

125. Բարձրակայ սպաների պատուոյ դատարանում հետաքննութիւն կատարելու պարտականութիւնը դրւում է դատարանի անդամներից մէկի վրայ այն պետի տնօրինութեամբ, որի իշխանութեան տակ է գտնւում դատարանը. միաժամանակ և դատարանի իւրաքանչիւր անդամը պարտաւորւում է՝ այս պետին բերանացի կամ գրաւոր գեղւցում ներկայացնել իր բրիգադի պատուոյ դատարանի դատին ենթակայ ամեն մի բարձրակայ սպայի դատապարտելի արարքի մասին, որ իրեն յայտնի է դարձել:

126. Հետաքննութիւնը կատարւում է Զօրա-

կան դատական կանոնագրքի 324 և 326 յօդ-
աւածների մէջ (Զօրական Օրէնքների Հաւաք
1869 թւի XXIV) որոշւած կարգով: Յուցմունք-
ներին ստորագրում են ցուցմունք տւող ան-
ձերը, եթէ նրանք գրագէտ են:

127. Սյն պետը, որի իշխանութեան տակ է
գտնւում պատւոյ դատարանը, հետաքննութիւնը
քննարկելուց յետոյ, վճռում է թէ արդեօք
պէտք է թէ պետք չէ մեղադրեալին դատել.
նրան դատի մատնելու դէպքում, պետը գործը
յանձնում է պատւոյ դատարանի նախագահին
հետագայ տնօրինութեան համար:

128. Պատւոյ դատարանի դատին մատնելու
փրաւունքը պատկանում է, բացի նախորդ(127)
յօդւածի մէջ ցոյց տրւած անձերից, նաև վե-
րագասութեան կարգով ամեն մի բարձր պետին:
Բարձր պետը, սակայն, իրաւունք չունի փո-
խելու ցածր պետի տնօրինութիւնը պատւոյ
դատարանի դատին մատնելու մասին, նոյն իսկ
եթէ նա անբաւարար համարի այս դատարանի
դատին մատնելու առիթները:

129. Դատի մատնելու դէպքում, մեղադրեա-

լին տրւում է կատարւած հետաքննութիւնը և իրաւունք է տրւում նախագահին խնդրելու, որ նոր վկաներ կանչի, փաստաթղթեր բերել տայ և տեղեկութիւններ հաւաքի: Նախագահը յարգելու դէպքում բաւարարութիւն է տալիս նման խնդրարկութիւններին, իսկ մերժման դէպքում — որոշում է կայացնում, ցոյց տալով մերժման հիմունքները: Նոր ցոյց տրւած վկաները կանչւում են յաջորդ 131 յօդւածի կանոններով: Այն դէպքում, երբ այսպիսի վկաները չեն կանչւում անձամբ ցուցմունք տալու, նրանցին գրաւոր ցուցմունքներ են առնւում:

130. Վկաները պատուոյ դատարան կանչւում են միայն այն ժամանակ, երբ նրանք ապրում են դատարանի տեղից ոչ աւելի քան հարիւր վերստ հեռու գետնուղիով և երեք հարիւր վերստ երկաթուղով և ջրային ճանապարհով: հակառակ դէպքում բերանացի ցուցմունքներէ տեղ գրաւոր ցուցմունքներ են առնւում նրանցից:

131. Պատուոյ դատարանը դատ անելու համար հաւաքւում է այն պետի նշանակած ժա-

մանակին, որի իշխանութեան տակ է գտնուում
պատույ դատարանը: Պատույ դատարանում
նախագահում է անդամներից աւագը:

132. Դատարանի անդամներից որ և է մէկի
հիւանդութեան, գործուղման, բացարկի կամ որ
և է պատճառով բացակայութեան դէպքում,
նրան փոխանակում է՝ ստորակայ սպաների
դատարանում անձնափոխանորդներից աւագը,
իսկ բարձրակայ սպաների դատարանում՝ այն
գործամասի անձնափոխանորդը, որին պատկա-
նում է բացակայող անդամը:

133. Պատույ դատարանի նիստերը տեղի են
ունենում զոնփակ: Գրաւոր դատաքննութիւնը
կատարւում է առանց զրադիրների մասնակ-
ցութեան: Թատիւ արդելւում է հրապարակ հա-
նել դատարանում տեղի ունեցածը և հետաքրք-
նութիւնը. այդպիսի հրապարակումը համար-
ւում է սոյն Կանոնագրքի 107 յօդւածի մէջ
ցոյց տրւածներին հաւասար արարք և դատա-
րանի, զրա մէջ յանցաւոր՝ անդամները, ենթա-
կայ են պատույ դատարանի դատին մատուելու:

134. Պատույ դատարանը քննարկում է գործի մերաբերեալ բոլոր հաւաքած տեղեկութիւնները, դատարան է կանչում մեղադրեալին, լսում է նրա արդարացումները և ստուգում է նրա ներկայացրած փաստագրերը:

135. Եթէ մեղադրեալը պատույ դատարանի պահանջով դատարանին չի ներկայանում առանց յարգելի պատճառի, այն ժամանակ դատարանը, գործի քննարկութիւնը չկանգնեցնելով, միականի դատավճիռ է դնում:

Ծանօթութիւն. Մեղադրեալի՝ դատարանին չներկայանալու մասին կազմւում է մի առանձին որոշում, որ կցւում է գործին, և որի մէջ պէտք է բացատրւած լինի, թէ երբ է մեղադրեալը դատարան կանչւել, ինչ պատճառներով նա չի ներկայացել և ինչու այդ պատճառները յարգելի չեն համարւել:

136. Մեղադրեալը կարող է բացարկ յայտնել դատարանի անդամներից մէկի դէմ, նմանապէս և դատարանի անդամները իրենք իրենց կարող են բացարկել դատին մասնակցելուց: Դատարանը, բացատրութիւնները լսելուց յետոյ, նիստից հեռացնելով բացարկ յայտնողին՝ վճ-

առում է, թէ արդեօք պէտք է բացարկը յար-
գելի համարել, թէ չէ: Այն անդամը, որի դէմ
բացարկ է յայտնւած, չի կարող ներկայ լինել
այս վճռին:

Ծանօթութիւն: Դատարանի վճիռը բացարկի մա-
սին՝ բացադրւում է մի առանձին որոշման մէջ,
որ կցւում է դատավճռին:

137. Դատարանը, մեղադրեալի արդարա-
ցումները լսելուց և նրան նիստից հեռացնելուց
յետոյ, սկսում է բերանացի կերպով քննել ա-
րարքի յատկութիւնը և յանցանքի ապահւանը,
որից յետոյ դատավճիռ է դնում: Եթէ այդ
ժամանակ էական տնհրաժեշտութիւն է լինում
որ և է լրացուցիչ տեղեկութիւններ հաւաքելու
կամ նոր վկաներ հարցափորձելու, այն ժամա-
նակ դատարանը իրաւունք ունի, առանց դա-
տավճիռ դնելու, նիստը յետաձգել: Դատարանը
պէտք է այս առարկայի վերաբերեալ որոշման
մէջ բացադրի յետաձգման հիմունքները, որոնց
մասին նա պարտաւոր է նախագահի միջոցով
անյապաղ տեղեկացրել այն պետին, որի իշխա-
նութեան տակ է գտնւում պատույ դատարանը:
Երբ դատարանը լրացուցիչ տե-

դեկութիւնները ստանում է, այս պետք նիստի
համար նորից ժամանակ է նշանակում ընդհա-
նուր կանոնով:

138. Իւրաքանչիւր գործի քննութիւնն ու
վճիռը պատույ դատարանում պէտք է մի նիս-
տում վերջանայ, բացի այն դէպքերից, որոնք
ցոյց են տրւած նախորդ (137) յօդւածի մէջ:

139. Պատույ դատարանի դատավճիռը, նոյն-
պէս և այս դատարանի միւս բոլոր որոշումնե-
րը, կայացւում են դատանի քննարկութեամբ
ձայների մեծամասնութեամբ:

140. Պատույ դատարանը կարող է դատա-
վրձուել՝ 1), մեղադրեալին արդարացին, 2), նրան
խրատ տալ, և 3), նրան ծառայութիւնից հեռա-
ցրել:

141. Պատույ դատարանի դատավճիռը, նա-
խագահի և բոլոր անդամների ստորագրելուց
յետոյ, անյապաղ յայտնւում է մեղադրեալին և
միևնոյն օրը բոլոր առդիւրներով, նախագահի
ղեկոյցի հետ, ուղարկւում է այն պետին, որի
կարգադրութեամբ, դատարանը նիստի է հրա-
ւիրւել:

142. Պատույ դատարանի դատավճռի դէմ ըստ գործի էութեան զանգատ ասլ չի թոյլատրուում, բայց ծառայութիւնից հեռացման դատապարտւածը իրաւունք ունի երեք օրւայ ընթացքում, դատավճիռը իրեն յայտնելու ժամանակից սկսած, այս դատարանի համար որոշւած կանոնների խախտման դէմ բողոք ներկայացնել այն պետին, որի իշխանութեան տակ է գրանցուում պատույ դատարանը: Օրինակ՝ եթէ դատարանը հաւաքել է առանց համապատասխան պետի թոյլատրութեան կամ ոչ պատշաճաւոր կազմով, կամ եթէ մեղադրեալը դատարան չի հրաւիրւել բացադրութիւններ տալու, կամ եթէ նրան մերժել են ստուգել այն ապացոյցները, որ նա ներկայացրել է իրեն արդարացնելու համար, և նմանները:

143. Եթէ այն պետը, որի իշխանութեան տակ է գտնուում պատույ դատարանը, այսպիսի բողոքը արգարացի է գտնուում, կամ թէ ինքը գործի դատաքննութեան մէջ նկատոււմ է դրա համար որոշւած կանոնների էական խախտումն, այն ժամանակ նա իրաւունք ունի դատավճիռը վերացնելու և նախադահին հրամայելու պատ-

ւոյ դատարանը նոր նիստի կանչել, պահելով
 աստիճանաւած կանոնները: Համապատասխան պե-
 տին, գործը քննարկելու համար, ժամանակ է
 տրւում ոչ աւելի քան երեք օր: Ժամանակա-
 կէտը հաշւում է դատավճիռը նրան ներկայաց-
 նելու օրից (141 յօդ.), իսկ եթէ բողոք է ներ-
 կայացրած՝ բողոքը ներկայացնելու օրից:

144. Երբ դատավճիռ է կայացել մի սպայի
 ծառայութիւնից հեռացնելու, այն ժամանակ
 այն պետը, որի իշխանութեան տակ է գրա-
 նւում պատւոյ դատարանը, եթէ ինքը չի վերա-
 ցընում դատավճիռը (143 յօդ.), մեղադրեալին
 առաջարկում է երեք օրւայ ընթացքում հրա-
 ժարական խնդիր տալ: Յիշեալ առաջարկաւ-
 օթիւնը պէտք է անել նախորդ յօդւածի մէջ
 (143) որոշւած ժամանակակէտերը վերջանա-
 լուց ոչ ուշ:

145. Եթէ լանցաւորը երեք օրւայ ընթաց-
 քում չի տալիս նախորդ յօդւածում (144) յիշ-
 ւած խնդիրը, այն ժամանակ համապատասխան
 պետը վերադասութեան կարգով անյապաղ
 նրան ներկայացնում է ի հրաժարեցումն, դա-
 տարանի դատավճռի համաձայն: Ս.յդ ներկա-

յացմանը կցւում է խակական դատավճիտը և բոլոր յատուկ որոշումները, եթէ այդպիսիները եղել են (յօդ. 129 և 135-137):

146. Ամեն անգամ երբ պատույ դատարանը ծառայութիւնից հեռացնելու վճիռ է դնում, դատարանի նախագահը պարտաւոր է խորհրդական գրութեամբ տեղեկագրել այն պետին, որի իշխանութեան տակ գտնւում է պատույ դատարանը, այն յանցանքի հանգամանքների մասին, որով մեղադրեալը յանցաւոր է ճանաչւել: Այս գրութիւնը ներկայացւում է բարձր իշխանութեանը այն դէպքում միայն, երբ այս յատկապէս պահանջւում է:

147. Պատույ դատարանի դատավճռով արձակաւճները միևնոյն հետեանքներին են ենթարկւում (յօդ. 60 և 61), ինչ որ իշխանութեան կարգադրութեամբ ծառայութիւնից արձակաւճները:

148. Պատույ դատարանի դատավճռով ծառայութիւնից արձակաւճներից չեն ընդունւում բողոքներ անկանոն վճռի դէմ. նոյնպէս և խղնդիրներ քրէական դատարանին մատնելու, որ իրենց անմեղութիւնը ապացուցւի:

149. Պատուոյ դատարանի դատին չենթակա բարձրակայ սպաները, երբ կատարուամ են այս կանոնագրքի 107 յօդւածի մէջ յիշւած յանցանքները, ծառայութիւնից արձակուամ են կառավարութեան որոշմամբ:

150. Այն զօրամասերի բարձրակայ ու ստորակայ սպաները, որոնց մէջ պատուոյ դատարաններ չեն հիմնւած (միաժամանակ եթէ բարձրակայ սպաների նկատմամբ հնարաւոր չի համարուամ սոյն կանոնագրքի 115 յօդւածի կանոնները գործադրել), երբ դործուամ են այս կանոնագրքի 107 յօդւածի մէջ յիշւած արարքները, ծառայութիւնից արձակուամ են իշխանութեան կարգադրութեամբ, պահելով կարգապահական եղանակով արձակման համար առաջադրւած կանոնները (յօդ. 57—59):

151. Այն պետը, որի իշխանութեան տակ է գտնուամ պատուոյ դատարանը, սպային հասցըրած կամ նրա օտայած, սպայական կոչումը վարկարեկող, ամեն մի վիրաւորանքի մասին հաղորդուամ է այս դատարանին ի քննարկութիւն:

152. Սպայական միջավայրուամ տեղի ունե-

քած վերաւորանքի կամ ընդհարման գործի
 քննարկութեան ժամանակ, պատուոյ դատարանը
 1), կարող է որոշել, որ գծաւողները հաշուեն,
 եթէ հաշտութիւնը համապատասխան է նանաշ-
 ւում սպայի արժանապատւութեան և զօրամա-
 սի աւանդութիւններին, և 2), եթէ գծաւթեան
 հանգամանքների մէջ նկատուում է գծաւողնե-
 րից որ և է մէկի անվայել արարքները (յօդ.
 107 կ. 1), այն ժամանակ ըստ գծաւթեան
 էութեան որոշում անելուց անկախ, այդ ան-
 վայել արարքների մասին տեղեկագրելով այն
 զօրամասի պետին, ուր հիմնած է դատարանը,
 սկսում է հետաքննութիւն կատարել (յօդ. 124)
 կամ կարգադրութեան է սպասում հետաքննու-
 թիւն կատարելու մասին (յօդ. 125), որից յե-
 տոյ գործը քննարկւում է սոյն Գանձագրքի
 127 և յաջորդ յօդածների կարգով:

153. Պատուոյ դատարանի սոյն Գանձագրքի
 151 և 152 յօդածների մէջ ցոյց տրւած պար-
 տականութիւնները համապատասխան պետերի
 վրայ են դրւում այն դէպքերում, երբ զօրա-
 մասի մէջ չկայ պատուոյ դատարան, կամ երբ
 դէպքը վերաբերւում է այնպիսի անձերի, որոնք
 ենթակայ չեն այս դատարանի դատին:

ԲԱՌԱՑՈՒՑԱԿ

Անկարգութիւն безпорядокъ

Անհատականութիւն неповиновение

Անձնափոխանորդ запасный членъ

Անմեղութիւն невинность

Անմիջական պետ непосредственный начальник

Անւանակոչ перекличка

Այրբեմական մատեան алфавитный журналъ

Առանձին մաս отдельная часть

Առաջագրութիւն предписание

Առաջարկութիւն предложение

Ադիրр приложение

Առկայ на лицо

Առկայել пріостановить

Աստիճան чинъ

Աստիճանայարգութիւն чинопочитаніе

Աստիճան րարձրացել производство въ чинъ

Արարբ дѣяніе

Արձակել уволить

Արձակման գիր увольнительный билетъ

Արձակուրդ отпускъ

Աւագ старшій

Բաժնեակ (հրետանորի, հեծելազորի дивизионъ
(артиллерійскій, кавалерійскій)

Բանբեր вѣстовой

Բարձրակաշ և աշ штабъ-офицеръ

Բաշարկ отводъ

Բողոք протестъ

Բրիգադъ бригада

Գանախա жалоба

Գանախար գրքъ книга жалобъ

Գանախաների հարցումъ опросъ жалобъ, пре-
тензій

Գանձապահար արկղъ казначейскій ящикъ

Գետնուղի грунтовая дорога

Գերակաշիկъ сверхсрочный

Գժտութիւն ссора

Գործօն ծառայութիւնъ дѣйствительная служба

Գործակալութիւնъ командировка

Գաւառապետъ командиръ баталіона

Գաւնդъ полкъ

Դատապարտեալ осужденный

Դատապարտելի արարքъ предосудительный
поступокъ

Դատաւճիռъ приговоръ

Դատարանական արտադրություն (судебное)

Դռնփակ նիստ ժողովուրդի ժողովուրդի
дверяхъ, закрытое заседание

Դաս ռազրի

Դատարանի սուր

Դատարանի մատակարար փոխարինելու

Դրամական արժեք денежное взыскание

Դրական դրամական դրամական դրամական

Դրոշ ճանաչ

Ենթակարգ զինվորական-օրհանգիստ

Երթ լուսն

Զանգարանի քրեական

Զանգարանի քրեական քրեական

Զեկար ռազմական

Զեկար ռազմական ռազմական ռազմական

Զանգարանի քրեական ռազմական

Զինվորական ռազմական

Զինվորական ռազմական ռազմական ռազմական

Զինվորական ռազմական ռազմական ռազմական
дисциплина

Զորական-քրեական ռազմական ռազմական

Զորական-քրեական ռազմական ռազմական
законъ

Զօրաւիշն-առնող աշխատիւնն военно-санитарный

Զօրաւիշն ծառայող военнослужащій

Զօրաւիշն աստիճանաւոր военный чиновник

Զօրաւիշն դատարանն военный судъ

Զօրաւիշն իշխանութիւնն военное вѣдомство

Զօրաւիշն միացումն войсковое соединеніе

Զօրաւիշն войсковая часть, часть войскъ

Զօրանոց казарма

Զօրաւար генераль

Զօրաւիշն смотръ

Ընթացք ծառայութեանն прохождение службы

Թափուր պաշտօնն вакантная должность, ва-
канція

Թիւանի ефрейторъ

Թեկանծու кандидатъ, избираемый

Թարախութիւնն разрѣшеніе

Թոշակ (գօրբի) довольствіе (войскъ)

Ժամանակակէտ срокъ

Ժամանակն часовой

Ժամանակութիւնն богослуженіе

Իշխանութիւնն власть, начальство, вѣдѣніе

Լուծումն рѣшеніе

Լրատար посыльный

Խորհրդականъ конфиденціальный

Խումբъ команда

Ծառայութեան ցուցակъ послужной списокъ

Ծառայութիւնъ служба

Կալանքъ арестъ

Կայազորъ гарнизонъ

Կանոնъ правило

Կանգնեցնել հրացանն ուսիւնъ ставить подъ ружье

Կանոնադիրքъ уставъ

Կանոնադրութիւնъ положеніе

Կանոնաւորութիւնъ правильность

Կարգъ порядокъ, разрядъ

Կարգապահութիւնъ дисциплина

Կէտիկъ срокъ

Կրանքъ паркъ (артиллерійскій)

Կրտսեւրъ младшій

Կոչումъ званіе

Կոպարъ окладъ

Հակօրէնъ противозаконный

Համբարակъ интендантъ

Համբարակայիւնъ интендантскій

Համհարգъ адъютантъ

Հարցափորձъ допросъ

Հարցում опросъ
 Հաւատարմութիւն удостоверить
 Հեծելազոր эскадронъ
 Հետաքննութիւն дознаніе
 Հերթ очередь
 Հետևանք послѣдствіе
 Հրաժար отставка
 Հրաժարական խնդիր просьба объ увольненіи
 (въ отставку)
 Հրամանատար командиръ
 Հրամանատարութեան կարգով, ըստ հրաման-
 ատարութեան по командѣ
 Հրամանատարութիւն командованіе
 Հրապարակային տեղ публичное мѣсто
 Հրապարակում оглашеніе
 Հրետիկ артиллерія
 Զերբաւազմ арестованный
 Զամբարակային հաւաք лагерный сборъ
 Մասնակից соучастникъ
 Մարտկոց батарея
 Մերձավոր պետ ближайшій начальникъ
 Միակամի դատաւճիռ заочный приговоръ
 Յանդիմանութիւն выговоръ

Յայտ *заявление*

Յիշեցում *напоминание*

Նախնական կաշանք *предварительный арестъ*

Նիստ *засѣданіе*

Նկատողութիւն *замѣчаніе*

Շարային *строевой*

Շարային մաս *строевая часть*

Շրանշան *орденъ, орденскій знакъ*

Սրտում *опредѣленіе, постановленіе*

Աւղղակի լիցի *прямой начальникъ*

Պախարակելի *предосудительный*

Պահակ *караулъ*

Պահակէս *постъ*

Պահանոց *гауптвахта*

Պահեստ *запасъ*

Պաշտօն *должность*

Պատժւածներ *разрядъ штрафованныхъ*

Պատիժ *наказаніе, взысканіе*

Պատիժներ *մատեն* *журналъ взысканій*

Պատվաւոր պահակ *почетный караулъ*

Պատէր *приказаніе*

Պատւոյ դատարան *судъ чести*

Պարէտական վարչութիւն *комендантское управленіе*

- Պարէտ комендантъ
 Պէտ начальникъ
 Զոկապետ отдѣленный командиръ
 Զոկատ отрядъ
 Զրայիւն ճանապարհ водная дорога
 Ռազմական նախարար военный министръ
 Ռազմելթ боевой походъ
 Սիւնեակ графа
 Սխրագործութիւն подвигъ
 Սոսկական (գինւոր) рядовой
 Սպայ офицеръ
 Սպաների ժողովъ собраніе офицеровъ
 Սպարապետ командующій войсками
 Ստորադասութիւն подчиненность
 Ստորադասութեան կարգովъ въ порядкъ под-
 чиненности
 Ստորադրեալ подчиненный
 Ստորակայ ասպай оберъ офицеръ
 Վաշտապետ командиръ роты
 Վարչութիւն управление
 Վաւերացնել засвидѣтельствовать
 Վերադասութեան կարգով, ըստ վերադասու-
 թեան по командѣ
 Վերակայ фельдфебель

ՆԿԱՏԻԱԾ ՎՐԻՊԱԿՆԵՐ.

Էջ. Տող. Տպւած է. Պէտք է լինի.

	Վեր- բերից.	Ներ- բերից.		
6	8	—	յանցագործները	յանցագործները
26	3	—	յիշեցմանը	յիշեցմանը
38	—	1-2	նոյնպէս չի և	նոյնպէս և չի
43	—	6	հաւասարել	հաւաստել
43	—	1	հաւասարումը	հաւաստումը
48	9	—	գանգատին	գանգատին

Եւ յս են սկսել պաշտօնական հրատարակող-
 Թնամք են վաճառողով են Գլխաւոր շտաբով

1. Հետեազօրի շարքի Կանոնադիրք:
2. Հետեազօրի հրատարակողի շարքի Կանոնադիրք.
 հրատարակողի վարժութիւն:
3. Թեթե հրատարակողի շարքի Կանոնադիրք. հրա-
 տարակողի վարժութիւն:
4. Հրատարակող հետեազօրի խրատառներ շինելու:
5. Հրատարակողի և փամփայտի համառօտ նկարա-
 գրութիւն:
6. Կարգապահութեան Կանոնադիրք:
7. Հետեազօրի կօմանդներ (սպառնալու):

Մատուցի տակ են շտաբով յոյս կտեսնեն

1. Թեթե հրատարակողի մարտկոցի վարժութիւն:
2. Գնդացիք խմբի Կանոնադիրք:
3. Կարգի ծառայութիւն: